

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет (ННІ) гуманітарно-педагогічний

УДК

ПОГОДЖЕНО ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Декан факультету (Директор ННІ)

Завідувач кафедри

(назва факультету (ННІ))

(назва кафедри)

(підпис)

(ПШБ)

(підпис)

(ПШБ)

“ ” 20__ р.

“ ” 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Перспективи розвитку агропромислового комплексу України в
контексті європейської інтеграції»

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми
Кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук Кравченко І.Б.
(підпис)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

Кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук

Грушецький Б.П.
(підпис)

Виконала

Мадянова А.В.
(підпис)

КИЇВ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

НУБІП України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

НУБІП України
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ПІБ)
" " 20 року
ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Мадянова Анастасія Веніамівна

НУБІП України
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Перспективи розвитку агропромислового комплексу України в контексті європейської інтеграції»

НУБІП України
затверджена наказом ректора НУБіП України від " " 20 р. №
Термін подання завершеної роботи на кафедру _____
(рік, місяць, число)
Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи:

- 1) наукові дослідження з проблем та тенденцій розвитку співробітництва між Україною та Європейським Союзом в аграрній сфері;
- 2) національні та міжнародні джерела інформації за темами досліджень
- 3) чинні договірні документи між Україною та Європейським Союзом

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Проаналізувати розвиток відносин між Україною та ЄС;
2. Проаналізувати роль сільськогосподарської продукції у зовнішньоторговельних відносинах між Україною та ЄС
3. Проаналізувати гармонізацію аграрного законодавства України із законодавством ЄС та імплементацію європейських правових стандартів і норм щодо сільськогосподарської продукції.
4. Оцінити перспективи розвитку відносин між Україною та ЄС та їх вплив на аграрні сектори обох країн.

Перелік графічного матеріалу (за потреби) _____

Дата видачі завдання " " 20 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

Завдання прийняв до виконання

Грушецький Б.П.

Мадянова А.В.

НУБІП України

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	6
1.1. Потенціал агропромислового сектору України	6
1.2. Сучасні тенденції та проблеми розвитку в агропромисловому комплексі	13
Висновки до 1 розділу	18
РОЗДІЛ 2. СВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ	20
2.1. Порівняльна характеристика стратегій розвитку агросектору України та ЄС	20
2.2. Особливості Спільної аграрної політики ЄС	30
Висновки до 2 розділу	35
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ І ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	36
3.1. Досвід країн ЄС та інших країн світу у розвитку агропромислового сектору	36
3.2. Перспективи використання сучасних технологій та інновацій у агропромисловому секторі	40
3.3. Перспективи адаптації АПК України до Спільної аграрної політики ЄС	45
Висновки до 3 розділу	52
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

НУБІП України

Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці суспільства. Від його розвитку залежить нормальне функціонування всього господарства країни й добробут людей [2].

НУБІП України

Аграрне виробництво в Україні здійснюється в ринковому середовищі, яке передбачає наявність конкуренції. В свою чергу, розвиток конкуренції в аграрному виробництві потребує нових підходів до організації його ведення, створення сучасних організаційно-правових форм господарювання, підвищення ефективності агробізнесу [4].

НУБІП України

На сьогоднішній день агропромисловий сектор України є досить важливою ланкою економічної системи багатьох країн світу з ринковою економікою. Також слід зазначити, що він досить стрімко розвивається в досить

НУБІП України

мінливих умовах, адже непостійність енергетичної забезпеченості, відсутність оновленої матеріально-технічної бази на підприємствах, вимоги до збереження екології і природних ресурсів трактують свої умови ведення підприємницької діяльності на агро-промислових ринках.

НУБІП України

Напрями розвитку агропромислового сектору України передбачають різноманітні збалансовані і взаємопов'язані структурні перебудови багатьох галузей, що забезпечують подальше вдосконалення виробництва і впровадження важливих досягнень науково-технічного прогресу, прогресивних форм економіки і організації виробництва, залучення міжнародного досвіду у механізм функціонування агропромислового ринку.

НУБІП України

Актуальною проблематикою спільного виробництва агропромислової продукції на вітчизняному ринку є:

- державне регулювання аграрної економіки;
- забезпечення інноваційних матеріально-технічних ресурсів;

НУБІП України

- якість агропромислової продукції, та вдосконалені нормативні вимоги до неї.

Вищевикладена проблематика даного дослідження формує актуальність магістерської кваліфікаційної роботи.

Метою магістерської кваліфікаційної роботи виступає надання рекомендацій щодо перспектив розвитку агропромислового комплексу України в контексті її інтеграції до ЄС.

Щоб досягти зазначеної мети, було визначено такі завдання:

- охарактеризувати потенціал агропромислового сектору України;
- розглянути сучасні тенденції та проблеми розвитку в агропромисловому комплексі;
- навести порівняльну характеристику стратегій розвитку агросектору України та ЄС;
- визначити особливості спільної аграрної політики ЄС;
- дослідити досвід країн ЄС та інших країн світу у розвитку агропромислового сектору;
- описати перспективи використання сучасних технологій та інновацій у агропромисловому секторі;
- розглянути адаптації АПК України до Спільної аграрної політики ЄС.

Об'єктом дослідження є процес розвитку агропромислового комплексу України.

Предметом дослідження є практичні засади процесу покращення агропромислового комплексу України в рамках європейської інтеграції.

Інформаційною базою магістерської кваліфікаційної роботи стали напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері економіки, аграрної діяльності, матеріали науково-практичних і аналітичних конференцій.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи формують наукові підходи до формування новітньої парадигми розвитку аграрного сектору, управління і регулювання економічних систем в умовах посилення глобалізаційних процесів та зростання конкурентоспроможності аграрної сфери, обґрунтовані у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Також для розв'язання поставлених завдань використані загальнонаукові та спеціальні

методи, зокрема: метод системного аналізу, метод узагальнення, логіко-семантичний метод.

Практичне значення магістерської кваліфікаційної роботи полягає в тому, що впровадження запропонованих заходів має позитивно вплинути на діяльність агропромислових суб'єктів бізнесу в Україні.

Структура роботи зумовлена метою і завданнями дослідження, складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел. Обсяг роботи складає 68 сторінок основного тексту.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

1.1. Потенціал агропромислового сектору України

Агропромисловий комплекс є складною частиною економіки, до складу якого входять вироблення продукції сільськогосподарського призначення, а також її перероблення, в тому числі й обслуговування матеріально-технічного сільського сектору. Агропромисловий комплекс є об'єднуючою ланкою, що виготовляє засоби виробництва й обслуговування, у тому числі галузі із зберігання, перероблення та реалізування сільськогосподарської продукції [2].

Агропромисловий комплекс містить три великі сфери галузей. Так, до першої сфери АПК відноситься машинобудування тракторне й сільськогосподарське; харчове машинобудування, агрохімічна промисловість (вироблення мінеральних добрив й мікробіологічна промисловість); промисловість по виготовленню комбікормів; система матеріально-технічного обслуговування сільськогосподарського господарчого сектору; меліоративне і сільське будівництво. До другої сфери АПК відноситься рослинництво, тваринництво та рибальство. Так до третьої сфери АПК відноситься харчова промисловість; холодильне, складське, спеціалізоване транспортне господарство; торговельні й інші підприємства й організації, що займаються доведенням кінцевого продукту до споживача, включаючи оптові ринки, роздрібну торгівлю й суспільне харчування [10].

До перелічених сфер слід віднести певні галузі науки та навчання працівників.

Тож можна сказати, що агропромисловий комплекс є багатогалузевою виробничою системою, в якій наведені вище галузі виконують свою окрему специфічну функцію [2]. На сьогодні особливостями АПК полягають у наступному [10]:

- у накопиченні й загостренні суперечностей економіко-політичного характеру;
- у масовій збитковості сільськогосподарських підприємств,

- у повільному реформуванні аграрного сектору економіки;

- у збереженні тенденції з приводу звуженого відтворення.

В рамках розвитку відносин на ринку у галузі виробничої інфраструктури народжуються підрозділи, які займаються обслуговуванням обігу матеріальних й фінансових ресурсів. Серед таких перше місце належить кредитно-фінансовим інституціям.

Так, цілями державного регулювання діяльності АПК наступні є такими [10]:

- забезпечення харчовими продуктами її споживачів та сировиною промислових галузей;

- збільшення експортних можливостей галузей АПК;

- розв'язання соціальних, культурно-побутових проблем, що мають місце в АПК в умовах становлення ринкових відносин і багатоукладності економіки [11]

Наведемо перелік суб'єктів, чия діяльність напряму відноситься до державного регулювання сектору АПК України, зокрема це:

→ Міністерство економіки України через департамент розвитку АПК, діяльності якого поєднують відділи економіки сільськогосподарського розвинення, економіки вироблення продовольчих товарів та відділ аграрної реформи;

- Міністерство аграрної політики;

- Державний комітет із земельних ресурсів;

- Державний комітет з рибного господарства і рибної промисловості;

- Державний комітет по водному господарству-Державний комітет лісового господарства тощо.

Агропромисловий комплекс є одним із найбільших та найважливіших економічних українських секторів. Слід зазначити, що від рівня його розвинення, а також стабілізаційного сектору функціонування, зокрема сільського господарства, залежить економічний рівень та державна безпека продовольства, у тому числі розвинення внутрішнього й зовнішнього ринків й матеріально-життєвий рівень населення [28].

Агропромисловий сектор України з його основною складовою - сільським господарством є базисним та системоутворючим в національній економіці, формуючи фактори стійкості та незалежності держави, зокрема - продовольчу, економічну, екологічну та енергетичну безпеку держави. Саме він забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей економіки та стимулює надійне та ефективне функціонування ринку сільськогосподарської продукції продовольства країни.

У сучасних умовах у сільському господарстві України представлені такі основні форми господарювання: фермерські господарства, особисті селянські господарства та сільськогосподарські підприємства (переважно у вигляді агрохолдингів) [1]. Зазначені господарства виробляють основну сільськогосподарську продукцію рослинництва у такій пропорції: господарства населення (переважно особисті селянські господарства) - 40,9%, фермерські господарства - 10,4%, сільськогосподарські підприємства - 59,1%.

На сьогодні близько 25% валового внутрішнього продукту припадає на весь агропромисловий комплекс. Чудовий природний та людський ресурс – справжня перевага будь-якої держави. Важливо вірно розподілити ресурс та забезпечити професійне управління та впровадження новітніх технологій (рис. 1.1)

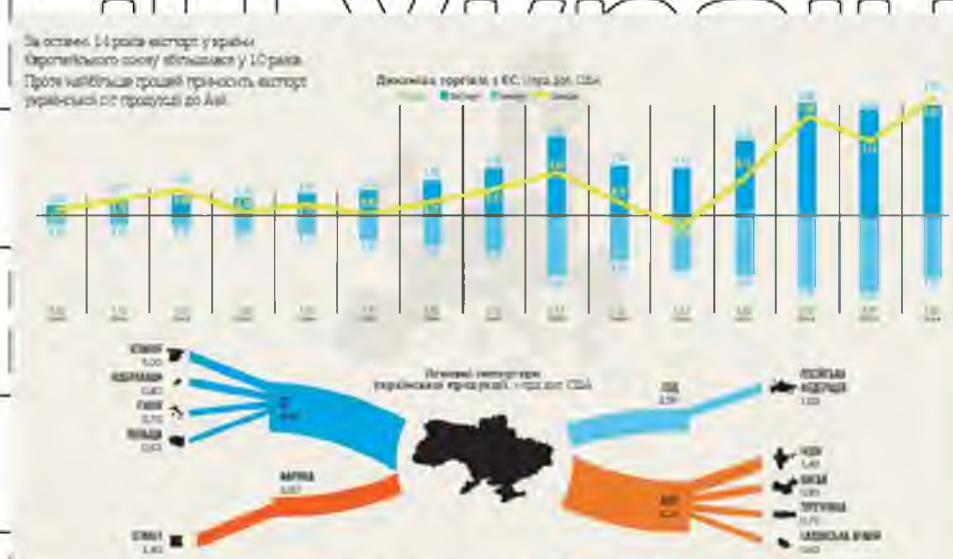

Рисунок 1.1. Основні тенденції зовнішньої торгівлі України

Джерело: [21]

В структурі ВВП України сільське господарство займає 10,43%. За цим показником наша країна посідає третє місце в Європі. На основі проведеного аналізу даних можна скласти наступний рейтинг країн, економіка яких залежить саме від розвитку агропромислового сектору: частка сільського господарства у ВВП України складає 10,43%. Агросектор є ключовим у наповненні бюджету та одним з ключових джерел надходжень валюти в країну. Сільські жителі становлять майже третину населення країни [21].

Отже Україна є лідером в експорті цілої низки сільгоспкультур (передусім зернових культур) і рослинних жирів (зокрема соняшникової олії) (рис. 1.2).

Вітчизняний агро-сектор зі значними експортним потенціалом може стати рушієм розвитку національної економіки, надаючи імпульс інвестиційному, технологічному та соціальному піднесенню України. Звергаючись до статистичних даних, можна констатувати, що експорт зернових стабільно збільшується (у структурі експорту з 20% до 28%), експорт жирів за останні роки суттєво збільшився за рахунок соняшникової олії, з 20% до 27%.

АГРОБІЗНЕС ВИКОРИСТОВУЄ

Рисунок 1.2. Структура експорту продукції АПК України

Джерело: [21]

Вітчизняні аграрії забезпечили провідні позиції України на світових ринках сільськогосподарської продукції: за 2020-2022 маркетинговий рік за обсягами

експорту соняшникової олії Україна посіла перше місце, зернових (пшениця, кукурудза, ячмінь - друге, кукурудзи - третє, пшениці - шосте

Країни ЄС є ключовими партнерами України у регіональній структурі товарообороту сільськогосподарської продукції за 2022 рік, частка яких становить 31,2% (рис. 1.3).

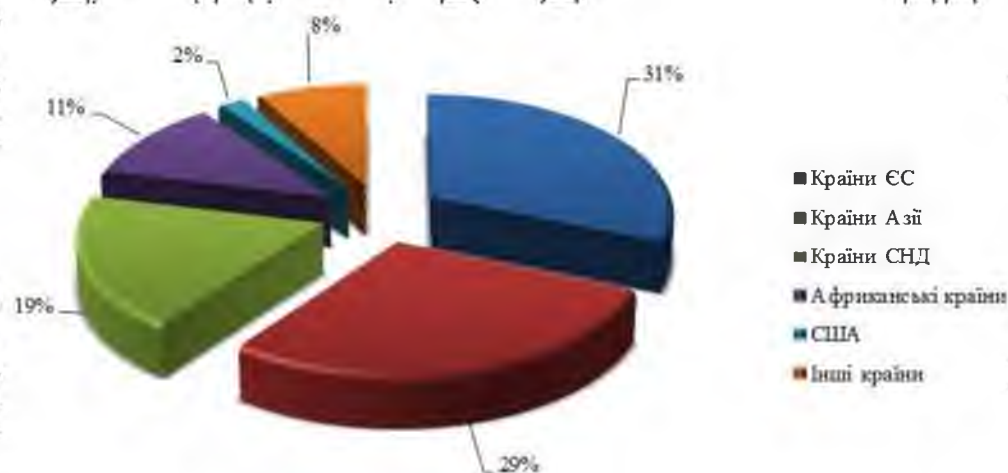

Рисунок 1.3. Товарооборот сільськогосподарської продукції України у 2022 р.

Джерело: [2]

Найбільші частки у зовнішньоторговельному обороті між ЄС та Україною мають наступні країни: Польща - 13,3%, Іспанія - 12,4%, Нідерланди - 11,7%, Німеччина - 11,6%, Італія - 11,4%, Франція - 10,2%, Бельгія - 4%, Великобританія - 3,9%, Португалія - 2,9%, Угорщина - 2,7% [27].

Вітчизняна продукція вже давно і остаточно завоювала прихильність українців і зараз її обирають до 90% наших співвітчизників. Справа дійшла і до експорту на європейські ринки. Проте, загальновідомо, що в Європі жорстко поставлені питання якості і безпечності продукції харчування. Невідповідність української продукції європейським стандартам є суттєвою загрозою розвитку вітчизняного агропродовольчого сектору, оскільки стримує постачання продукції на ринки країн ЄС на період запровадження всіх необхідних технічних регламентів і отримання сертифікатів відповідності, призводить до зниження дохідності вітчизняних малих і середніх сільськогосподарських підприємств, а також до послаблення конкурентних позицій на внутрішньому ринку окремих видів

української продукції порівняно з європейською, яка вже відповідним чином сертифікована. Тому для України постає завдання вироблення механізмів державної політики щодо підвищення ефективності використання наявного потенціалу аграрного сектору економіки, його адаптації до нових умов, з урахуванням можливих ризиків, які виникатимуть внаслідок лібералізації зовнішньоторговельних відносин з європейськими країнами (рис. 1.4).

Рисунок 1.4. Позитивні сторони виходу продукції АПК України на ринки ЄС

Джерело: [21]

У концепції інституціоналізму, зокрема в теорії суспільного вибору саме держава розглядається як засіб реалізації суспільної згоди, основними завданнями, якого крім регулювання ринку є забезпечення і правил у суспільстві. У сільському господарстві реалізація цих функцій має забезпечуватися саме за принципами аграрної політики держави.

Головним завданням сільського господарства є виконання ним комплексу економічних, соціальних та екологічних функцій, забезпечити які можуть лише окремі форми організації виробництва. У сучасному сільському господарстві поширені організаційні форми економічної діяльності яких пов'язана з

концентрацією сільськогосподарських угідь у великих обсягах, орієнтованого, як правило, на експорт, від якої учасники одержують високі прибутки. У країнах Латинської Америки такий тип агробізнесу представлений латифундіями, в

Україні та інших постсоціалістичних країнах - агрохолдингами, тобто великими аграрними промислово-торгівельними підприємствами, які мають тисячі га

сільськогосподарських угідь, де вирощують високорентабельні сільськогосподарські культури [17].

Можна сказати, що напрями розвитку АПК України передбачає збалансоване та взаємозв'язане структурне перебудування всіх галузей, а також

запровадження важливих досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду у виробництво. Разом із тим, важливою тенденцією розвитку сільського господарства в Україні є створення та функціонування фермерських господарств та їх об'єднання у сільськогосподарські кооперативи.

Кооперативи є ефективною багатофункціональною структурою, яка забезпечує конкурентоспроможність селян та фермерів, сприяє підвищенню ефективності їхньої діяльності, шляхом обслуговування своїх членів у сфері переробки, постачання, збуту, маркетингу, консалтингу та навіть виробництва основних видів продукції сільського господарства. З іншого боку,

сільськогосподарська обслуговуюча кооперація надає сільському населенню товари та послуги повсякденного вживання. Тому аграрна політика держави щодо державного регулювання та державної підтримки сільського господарства має бути спрямована на [32]:

- визначення базової моделі господарювання;
- забезпечення державної підтримки базових форм господарювання на етапі становлення;
- державне регулювання землекористування;
- забезпечення інституційного середовища для функціонування соціо-еколого-економічно орієнтованих форм господарювання.

1.2. Сучасні тенденції та проблеми розвитку в агропромисловому комплексі

Сьогодні в Україні суб'єктами аграрного ринку, як відомо є виробники продукції землеробства і тваринництва, переробні підприємства та різноманітні організації із обслуговування та реалізації товарів АПК. Агропромисловий комплекс України формує 17 відсотків валового внутрішнього продукту та близько 60 відсотків фонду споживання населення [16].

Аграрний сектор економіки України потребує особливої уваги з погляду оцінки його довгострокової ефективності, оскільки є соціально значущою галуззю, що виробляє продовольчі ресурси. Досягнутий рівень конкурентоспроможності аграрного сектору, а також перспективи його розвитку в умовах глобальної конкуренції безпосередньо впливають на рівень життя населення, вартість споживчого кошика, умови та якість відтворення робочої сили в національній економіці.

Слід зазначити, що з часу набуття незалежності Україна суттєво зміцнила свої позиції на світовому ринку продовольства й продовжує нарощувати свої потужності щодо розвитку експортного потенціалу аграрної продукції. Водночас Угода про асоціацію з ЄС і формування протягом найближчих років поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з країнами Європейського Союзу створює для України якісно нові можливості в частині подальшої її інтеграції у світовий ринок [21].

Основними проблемами розвитку аграрного сектору економіки (а отже, і сільського господарства) в Україні називається [33]:

- нерівномірність розвитку різних форм господарювання з одночасним послабленням позицій середніх сільськогосподарських товаровиробників внаслідок створення для різних за розмірами та соціальним навантаженням сільськогосподарських товаровиробників формально однакових, але не рівних умов господарювання;

- відсутність мотивації до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських товаровиробників у межах сільських громад, ослаблення економічного підґрунтя розвитку сільських громад;

- нестабільність конкурентних позицій вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках внаслідок незавершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності харчових продуктів;

- низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва;

- наявність ризиків збільшення виробничих витрат внаслідок зростання рівня зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій, збільшення вартості невідновлюваних природних ресурсів у структурі собівартості виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції;

- втрати такої продукції внаслідок недосконалості системи логістики її зберігання та інфраструктури аграрного ринку в цілому;

- відсутність у сільськогосподарських товаровиробників мотивації до дотримання агроекологічних вимог;

- обмежена ємність внутрішнього ринку споживання сільськогосподарської продукції, що обумовлена низькою платоспроможністю населення;

- недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку

сільськогосподарської продукції, складність виробленні сільськогосподарськими товаровиробниками консолідованої позиції щодо захисту своїх інтересів;

- непоінформованість значної частини сільськогосподарських товаровиробників про кон'юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;

- незавершеність земельної реформи.

Останнім часом в Україні постійно скорочується виробництво усіх видів продовольчих товарів. До мінімуму зведено виробництво м'яса, молочних продуктів, цукру, хліба та ін. Зменшення продовольчих товарів також супроводжується суттєвим зниженням їх якості. Все це звело до мінімуму їх споживання населенням, до того ж обсяги споживання не відповідають його раціональній нормі [21].

Слід відзначити, що держава ще не в повній мірі спромоглася створити надійний і високоефективний податковий механізм із урахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва і специфіки галузі, який забезпечував би їх прискорений розвиток і високоефективне функціонування аграрного сектора економіки. Окремі податки, такі як податок на додану вартість (ПДВ), відрахування у фонд ліквідації Чорнобильської катастрофи, соціального страхування та інші, лягають важким тягарем на плечі сільськогосподарських товаровиробників.

Ще однією важливою тенденцією є зростання попиту на екологічно чисті сільськогосподарські продукти. Сучасні споживачі все більше звертають увагу на якість продуктів та їх вплив на здоров'я. Це ставить виклик перед агропромисловим комплексом, який повинен адаптуватися до стандартів органічного виробництва та екологічних практик [21].

Однією з найбільших проблем в агропромисловому комплексі є земельна проблематика. Багато країн стикаються з недостатнім доступом до землі для сільського господарства. Більшість земель вже використовується, а нові земельні ділянки потребують значних інвестицій для організації сільськогосподарської діяльності. Також існують проблеми з урбанізацією, коли сільські території перетворюються на міські.

Зміна клімату стала серйозним викликом для агропромислового комплексу. Екстремальні погодні умови, такі як посухи, повені та зливи, можуть негативно впливати на врожайність та призводити до збитків для сільських виробників.

Необхідно розробляти стратегії адаптації та мінімізації впливу зміни клімату на сільське господарство [33].

До шляхів модернізації агропромислового комплексу належить залучення найбільш прогресивних економічних форм та організування виробництва базуючись на першочерговому розв'язанні найбільш гострих проблем, це [39]:

- перерозподіл землі та майна, в тому числі поглиблення відносин власності на землю й впровадження механізму реалізування права власності;
- приватизація переробних підприємств;

- реструктуризуванні компаній й їх форм господарювання;

- розвинення кооперації;

- запровадження ринкових методів господарювання, тобто менеджменту та маркетингу;

- врегулювання аграрної економіки з боку держави способом ефективнішого застосування цінних важелів, а також фінансово-кредитної й податкової систем;

- розвинення сільськогосподарського ринку, а також матеріально-технічних ресурсів й послуг;

- інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності, тощо.

Ефективна аграрна політика забезпечується саме через певні механізми, до яких належить у тому числі стимулювання сталого економічного розвитку у сільському господарстві, який має враховувати три складові (економічну, соціальну та екологічну). Особливе місце у економічній складовій займає

державна підтримка сільського господарства (як цільова, і фінансова). Так, націленість на розвиток агропромислового сектору України та його провідних галузей надає можливість на забезпечення споживачів товарами продовольства, а відповідно промисловість - сировиною й зовнішню торгівлю - товарами, що експортуються Україною [41].

Ефективне та раціональне господарювання у сільському господарстві - це збалансоване поєднання економічної, соціальної та екологічної складових, оскільки надмірна експлуатація природних ресурсів заради власної вигоди часто призводить до їх погіршення, що згодом знижує і економічні показники діяльності підприємців

Ще один напрямок розвитку вітчизняного сільського господарства пов'язаний з конкурентоспроможністю інвестиційного середовища аграрного сектора. Україна є світовим лідером з виробництва кукурудзи, ячменю, пшениці, сої, соняшникового олії та м'яса птиці, а також одним з провідних виробників та

експортерів зернових та бобових культур на світовому ринку та стратегічним партнером для країн Європи, Азії та Близького Сходу. Незважаючи на ці показники, переважна кількість продукції, крім соняшnikової та соєвої олії

експортується як сировина, але не переробляється в Україні. Тож експортуючи сировину, Україна не використовує можливості формування доданої вартості на своїй території та відповідно не створює цим нові робочі місця у переробній промисловості. Так, одним із найперспективніших шляхів розвитку аграрного сектору України є залучення інвестицій у переробну промисловість, зокрема, у сучасних умовах, перспективним є нарощування потужностей з переробки зернових та олійних культур у таких напрямках:

- сої на макуху, шрот та олію;
- кукурудзи на етанол, крохмаль та глютен;
- цукровий буряк на жом, патоку та цукор;
- збільшувати переробку продовольчого борошна на експорт;
- фуражного ячменю та фуражного борошна на комбікорми на експорт.

Отже, державна аграрна політика має охоплювати збалансований комплекс заходів, спрямованих на формування додаткової вартості агропромислового комплексу України з одного боку, а з іншого - забезпечення не тільки економічної ефективності, а й раціональності в контексті сталого розвитку сільського господарства. Саме розвиток соціо-еколого-економічних форм господарювання, здатних забезпечити збалансованість економічної, соціальної та екологічної складових сільського господарства, набуває важливого значення для сучасних аграрних відносин України.

Висновки до 1 розділу

Аграрний сектор України є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, на якій ґрунтується продовольча безпека та продовольча незалежність нашої держави. На сьогодні, ефективний розвиток аграрного виробництва є матеріальною основою існування людства. У зв'язку з цим для кожної країни однією з стратегічних завдань є забезпечення продовольчої безпеки, яка залежить від ефективності розвитку

сільськогосподарського виробництва та від ефективної державної аграрної політики.

Характеризуючи сучасний стан українського агропромислового комплексу слід зазначити, що проблема формування джерел інвестування програм інноваційного розвитку сьогодні стоїть надзвичайно гостро та посилюється значною потребою в інвестиційних ресурсах для структурної перебудови економіки, модернізації підприємств та створення інноваційної продукції. Основним видом інноваційно-інвестиційного спрямування є вкладення коштів сільськогосподарських підприємств у техніко-технологічний розвиток. Наведена

особливість інноваційних процесів у сільськогосподарських підприємствах обумовлена потребою в оновленні їх матеріально-технічної бази, відпрацьований ресурс якої становить 70-80%.

Україна має потужний аграрно-виробничий потенціал, експорт сільськогосподарської продукції є одним з основних джерел надходжень валюти до бюджету. Однак сільське господарство в Україні розвивається нестабільно, що пояснюється залежністю від кліматичних умов, динамікою світових цін, недостатністю інвестицій та недосконалим державним регулюванням.

Інноваційний шлях розвитку АПК України на сьогодні далеко не відповідає вимогам сучасної глобалізованої економіки. Існують проблеми державного управління пов'язані насамперед із невпорядкованістю ринку землі сільськогосподарського призначення та непрозорістю розподілу державного фінансування, а також відсутність серйозної державної підтримки інституалізаційного середовища, кризові явища в сільському господарстві, дефіцит фінансових коштів, труднощі кредитування.

Спроможність українських виробників утримувати свої позиції на міжнародних ринках, диверсифікувати експорт у товарному та географічному вимірах визначається якістю національного ділового клімату, розвитком транспортної інфраструктури та логістики. Так, одним із найперспективніших шляхів розвитку аграрного сектору України є залучення інвестицій у переробку промисловість, зокрема, у сучасних умовах, перспективним є нарощування

потужностей з переробки зернових та олійних культур, зокрема сої на макуху, шрот та олію; кукурудзи на етанол, крохмаль та глютен; цукровий буряк на жом, патоку та цукор; збільшувати переробку продовольчого борошна на експорт; фуражного ячменю та фуражного борошна на комбікорми на експорт. Також

українському агропромислового сектору рекомендовано здійснити реконструкцію та здійснити залучення найбільш прогресивних економічних форм та організування виробництва базуючись на першочерговому розв'язанні найбільш гострих проблем, це:

- перерозподіл землі та майна, в тому числі поглиблення відносин власності на землю й впровадження механізму реалізування права власності;

- приватизація переробних підприємств;
- реструктурування компаній й їх форм господарювання;
- розвинення кооперації;

- запровадження ринкових методів господарювання, тобто менеджменту та маркетингу;

- врегулювання аграрної економіки з боку держави способом ефективнішого застосування цінових важелів, а також фінансово-кредитної й податкової систем;

- розвинення сільськогосподарського ринку, а також матеріально-технічних ресурсів й послуг;

- інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності, тощо.

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2. ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

2.1. Порівняльна характеристика стратегій розвитку агросектору України та ЄС

У контексті європейської інтеграції, важливою складовою національної Стратегії України є поступове виконання Угоди про асоціацію, що включає приведення законодавства та економіки до рівня стандартів ЄС, включно з аграрною сферою.

Тож необхідним елементом дослідження тематики магістерської роботи є аналіз стратегічних документів України та Європейського Союзу щодо розвитку аграрної сфери. Також варто виокремити роль ЄС в Стратегії України та роль України в Стратегії ЄС [23].

У 2020 році Президентом України Володимиром Зеленським було розпочато проєкт розвитку економіки на період до 2030 року. Було проведено загальний аудит економіки держави за останні 20 років, починаючи з 2000 року, результати якого оприлюднили 6 листопада 2020 року [23].

За результатами Аудиту було представлено проєкт «Вектори економічного розвитку». У розділі Аудиту «Глобальні тренди та їх вплив на економіку України» зазначається, що наша держава є інтегрованим суб'єктом глобалізованої економіки, а отже в останньому десятиріччі на її економіку суттєво впливали мегатренди. Зокрема відмічено, що аграрний потенціал дозволяє значно підвищити присутність українських товарів на світових ринках і забезпечувати потреби у продовольстві, а сам сектор за останні 5 років вийшов на друге місце в експортно-торгівельних операціях, зі значною перевагою продукції рослинництва. Ще одним викликом є необхідність враховувати кліматичні зміни у планах соціально-економічного розвитку, що відповідає вимогам Європейського зеленого курсу [23].

У «Векторах економічного розвитку» представлено візію, стратегічні напрями, індикатори та пріоритетні кроки в агросекторі.

Зокрема, серед стратегічних цілей виділено [41]:

- залучення прямих іноземних інвестицій за 10 років у розмірі 25 млрд дол. США;
- збільшення обсягів аграрного експорту до 2030 року до 45 млрд дол. США.

Серед пріоритетних кроків для досягнення цілі є:

- перехід функціонування ДПСС на європейські принципи контролю та покращення міжнародної взаємодії;
- стимулювання розвитку R&D центрів міжнародних виробників ресурсів - для агросектору (добрива, насіння, корми тощо) [4].

На сьогодні «Аудит» та «Вектори» є відправними точками для розробки Національної економічної стратегії України 2030. Головні напрями економічного розвитку, визначені в тісній співпраці представників Уряду та профільних асоціацій, експертів, бізнесу та народних депутатів, стали наступним кроком у розробці стратегічного документа та основою ґрунтового плану для покращення добробуту кожного українця» [23]. Таким чином основою Стратегії розвитку економіки України складає проєкт «Вектори економічного розвитку 2030». Окрім цього проєкту в Україні прийнято низку документів щодо аграрного розвитку, про які було згадано раніше: Державну стратегію управління лісами України до 2035 року, Концепцію розвитку сільських територій та Стратегію розвитку галузі рибного господарства України до 2030 р. Ці документи містять плани розвитку визначених галузей складових аграрної сфери.

Також за період повномасштабної війни Україна зазнала масштабних руйнувань інфраструктури. Тому владою України було розпочато проєкт відновлення України на 10 років. «Візія Відновлення України: «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій». План Відновлення України спрямований на прискорення стійкого економічного зростання. В рамках плану визначено перелік Національних програм для досягнення ключових результатів» [24]. Всього наразі опубліковано матеріали щодо 850

проектів в рамках Плану. Зокрема представлено матеріали робочої групи «Нова аграрна політика».

Розпочнімо огляд з Концепції розвитку сільських територій. Даний документ було схвалено розпорядженням Кабінету міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р. «Концепція окреслює головні пріоритети розвитку сільських територій та механізм підготовки аграрного та сільського сектору держави до функціонування в умовах зони вільної торгівлі з ЄС.

Метою Концепції є створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для сільського розвитку шляхом [43]:

1. Диверсифікації економічної діяльності;
2. Збільшення рівня реальних доходів від сільськогосподарської та несільськогосподарської діяльності на селі;
3. Досягнення гарантованих соціальних стандартів і покращення умов проживання сільського населення;
4. Охорони навколишнього природного середовища, збереження та відновлення природних ресурсів у сільській місцевості;
5. Збереження сільського населення як носія української ідентичності, культури і духовності;
6. Створення умов для розширення можливостей територіальних громад села, селища для розв'язання існуючих в них проблем;
7. Приведення законодавства у сфері сільського розвитку у відповідність із стандартами ЄС.

Реалізація Концепції дасть змогу перемістити фокус аграрної політики держави з підтримки аграрного сектору економіки на підтримку сільського розвитку – поліпшення якості життя та економічного благополуччя сільського населення» [26]. Таким чином Концепція є основоположним документом щодо зміни вектору державної підтримки на розвиток сільських територій.

В тексті Концепції наведено основні напрями її виконання [41]:

- підвищення якості життя сільського населення;
- охорона та збереження природних ресурсів у сільській місцевості;

- диверсифікація та розвиток сільської економіки;
- удосконалення системи управління сільськими територіями;
- освіта та інформаційно-консультаційне забезпечення.

Дана Концепція слугує основою щодо розвитку сільських територій для покращення умов життя сільського населення, що збігається зі Стратегією розвитку Європейського Союзу. Таким чином ЄС становить орієнтир для України в цій сфері.

Другий документ для розгляду - Стратегія розвитку галузі рибного господарства України до 2030 р. «Головною метою «Стратегії розвитку галузі рибного господарства України до 2030 р.» є забезпечення сталого розвитку рибного господарства країни по трьох основних напрямках:

Розвиток рибогосподарського комплексу (аквакультура, марикультура, рибопереробка, допоміжні підприємства інфраструктури торгівля рибопродуктами) та рибпромислового комплексу країни (рибпромисловий флот та портова інфраструктура).

1. Підвищення соціально-економічних складових галузі.

2. Відновлення рибогосподарського потенціалу водних об'єктів України, їх екології, біорізноманіття водних біоресурсів, досягнення головних маркерів екологічного стану водойм» [38]

Документ також містить основні стратегічні цілі розвитку галузі, серед яких нас цікавлять такі:

«Модернізація галузі (структурна, повномасштабна), з розробкою необхідної законодавчої платформи, пристосованої до сучасних умов господарювання і яка забезпечить оптимальні умови розвитку галузі рибного господарства України;

Формування та реалізація державної політики у сфері рибного господарства відповідно до міжнародних зобов'язань України, рекомендацій Комітету рибного господарства продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) та кращих практик Європейського Союзу;

Гармонізація галузевого законодавства України до норм ЄС» [38].

Як бачимо, дана Стратегія також ставить орієнтиром право Європейського Союзу в рамках виконання Угоди про асоціацію.

Державна стратегія управління лісами України до 2035 року містить ключові цілі розвитку галузі, зокрема:

- запровадження ефективного управління лісами шляхом реформування діючої системи; забезпечення стійкості лісів до зміни клімату; проведення цифровізації галузі; розвиток рекреації; розвиток наукового потенціалу та створення належної системи підготовки фахівців» [39].

Стосовно співпраці з ЄС даний документ включає таке положення: «З огляду на імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом та його державами-членами, з іншої сторони офіційно співпраця здійснюється в рамках Підкомітету Україна-ЄС Комітету Асоціації Україна – ЄС у торговельному складі стосовно виконання статті 294 вищезазначеної угоди». Стаття 294 Угоди про асоціацію стосується торговельних питань щодо лісової продукції. Також вказано важливість співпраці щодо покращення правозастосування та управління в лісовій галузі.

Таким чином, три подані попереду документи включають стратегії розвитку відповідних галузей, беручи до уваги європейський вектор зовнішньої політики України та встановлюючи стандарти ЄС як орієнтир для досягнення встановлених цілей.

Щодо бачення розвитку аграрної сфери в Національній економічній стратегії України можна сказати, що в його основі лежить візія сектору: «Україна – один з глобальних центрів продовольчої безпеки, світовий лідер в постачанні продуктів харчування з високою доданою вартістю та технічно інтенсивних сервісів для агросектору». Тож стратегія розвитку аграрної сфери базується на ролі України як експортера продовольчих товарів.

Також варто наголосити на ролі орієнтира окремих країн Європейського Союзу. Так, в аграрній сфері потужними країнами є Іспанія, Італія, Німеччина, Франція, Нідерланди. Ці країни зазначені як приклади спрямування України.

Важливим елементом відносин між Україною та ЄС в аграрній сфері відповідно до Національної стратегії залишається торгівля товарами. Зокрема, ціль 6 включає такі заходи: забезпечення просування бренду українського продукту на зовнішніх ринках, налагодження сертифікації та узгодження вітчизняних норм з країнами-імпортерами та вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення експортної діяльності с/г кооперативі та с/г кооперативних об'єднань. При цьому зазначено, що кардинальних змін потребує стан експорту технологічно інтенсивних сервісів, який наразі є незначним.

Серед стратегічно важливих документів, поданих попереду, найбільшу роль Європейському Союзу в розвитку аграрної сфери України надає План відновлення України. Зокрема, наголошено, що однією з ключових можливостей розвитку галузі є «високий рівень підтримки з боку міжнародної спільноти, зацікавленої у відновленні України як одного зі світових гарантів продовольчої безпеки» [27].

«Нова аграрна політика» встановлює такі стратегічні цілі для відновлення галузі: економічна трансформація АПК та розвиток аграрної інфраструктури. У свою чергу вони містять детальніші кроки для досягнення мети, які розділені на три етапи: червень 2022 року - кінець 2022 року, січень 2023 року - грудень 2025 року, січень 2026 року - грудень 2032 року.

Найбільшу зацікавленість для нас мають кроки, пов'язані з Європейським Союзом у вигляді наближення стандартів права, виробництва тощо. Зокрема, в межах першого етапу ключовими цілями визначено виконання плану дій Україна-ЄС «Шляхи солідарності» для удосконалення українського аграрного експорту та двосторонньої торгівлі, у тому числі: оптимізація режиму проходження пропускних пунктів на кордоні, спрощення процедур фітосанітарного та митного оформлення експортних вантажів із с/г продукцією та покращення взаємодії всіх учасників перевезень шляхом впровадження наскрізної системи планування перевантажень, впровадження електронних черг для автомобілів в портах тощо.

В межах другого етапу виокремлено такі ключові цілі:

1. Розвиток кооперації, зокрема запровадження притаманної ЄС та США моделі оподаткування с/г кооперативів – «патронажних» дивідендів;

2. Робота із встановлення безстрокового режиму не застосування квот та мит на українську продукцію зі стратегічними партнерами - ЄС, США, Канада, Японія.

В рамках третього етапу до 2032 року виокремлено такі ключові цілі:

- імплементація в повному обсязі зобов'язань у сфері сільського господарства, санітарних та фітосанітарних заходів передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, проведення аудитів;

- розвиток «Розумної Зеленої Угоди»: поступове приведення вимог до українських сільськогосподарських виробників у відповідність до вимог Зеленого курсу ЄС з урахуванням української національної специфіки;

- широкомасштабне навчання українських виробників щодо вимог європейського законодавства у сфері ведення сільського господарства, санітарних та фітосанітарних вимог, Зеленого курсу ЄС.

Як бачимо, роль Європейського Союзу залишається провідною як орієнтира для розвитку галузі, а також як головного торговельного партнера.

В межах «нової аграрної політики» для виконання цілей розроблено низку проектів, які наблизять їх виконання та нададуть поштовх для подальшого розвитку сектору. Серед них [51]:

- будівництво «сухих» портів та транскордонних терміналів на заході України (Різний стандарт європейської та української колії створює необхідність наявності перевалочних пунктів на західному кордоні для перевантаження агропродукції з вагонів українського стандарту на вагони європейського стандарту а також будівництво транскордонних терміналів з перевантаження зернових та олії через кордон Україна - Польща за допомогою олієпроводів та стрічкових конвеєрів);

- розвиток річкового експорту агропродукції (Вантажно-транспортна інфраструктура ЄС значною мірою використовує річковий басейн Дунаю, в тому числі для доставки аграрної продукції. Використання українських

портів річки Дунай дозволить знизити вартість логістики, збільшити логістичну спроможність українського експорту);

- сприяння переходу агропродовольчого сектору до «зеленого» зростання

(Адаптація до клімату та пом'якшення його наслідків мають бути в центрі

середньострокової трансформації сільського господарства та підготовки

до вступу до ЄС),

- будівництво нового транспортного коридору до портів Польщі та Литви на базі широкої залізничної колії (Будівництво широкої колії по території

Польщі дасть можливість зв'язати в єдину мережу українські та

прибалтійські залізничні шляхи)

Ці проекти мають на меті суттєво допомогти у відновленні аграрної сфери України після повномасштабної війни та розширити співробітництво з

Європейським Союзом в межах галузі. Варто також наголосити на ролі ЄС у

фінансовій підтримці поданих попереду проектів, оскільки наразі українська

економіка страждає від наслідків бойових дій та потребуватиме певного часу для відновлення.

Стратегія розвитку аграрної сфери Європейського Союзу вирізняється

наявністю Спільної сільськогосподарської політики ЄС (The common agricultural

policy - CAP). «CAP - це партнерство між суспільством і сільським

господарством, яке забезпечує стабільне постачання продовольства, гарантує дохід фермерів, захищає навколишнє середовище та підтримує життєдіяльність

сільських територій» [44]. Наявність спільної стратегії розвитку підкреслює

взаємну інтеграцію країн-членів ЄС та значно спрощує економічні зв'язки

всередині організації.

В рамках CAP сформовано Стратегічні плани країн ЄС, які

«поєднують широкий спектр цільових втручань для задоволення їхніх

конкретних потреб і досягнення відчутних результатів по відношенню до цілей

на рівні ЄС, одночасно сприяючи Зеленій угоді» [44].

На 2023-2027 роки в Європейському Союзі було здійснено зміни до CAP. Так, «2 грудня 2021 року було офіційно ухвалено угоду про реформу Спільної сільськогосподарської політики. Нове законодавство, яке має набути чинності у 2023 році, прокладає шлях до більш справедливої, екологічнішої та більш орієнтованої на продуктивність CAP. Воно буде спрямоване на забезпечення сталого майбутнього для європейських фермерів, надання більш цілеспрямованої підтримки невеликим фермам і надання більшої гнучкості для країн ЄС для адаптації заходів до місцевих умов» [49].

Спільна сільськогосподарська політика включає в себе низку програм для фінансування цілей розвитку галузі.

Серед таких програм є Європейський фонд сільськогосподарських гарантій (European agricultural guarantee fund - EAGF). Цей фонд «допомагає фермерам ЄС забезпечити безпечне постачання безпечних, здорових і доступних продуктів харчування. Через EAGF країни ЄС повинні пропонувати:

- базову схему оплати для фермерів
- зелені прямі платежі (для методів сталого землеробства)
- виплати молодим фермерам

Країни ЄС також можуть використовувати EAGF для фінансування конкретних схем допомоги малим і середнім фермам, фермерам, які працюють у зонах природних обмежень, і секторам, які зазнають труднощів. EAGF також фінансує заходи з підтримки та стабілізації сільськогосподарських ринків» [46].

«Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільської місцевості (European agricultural fund for rural development - EAFRD) фінансує внесок ЄС у програми розвитку сільської місцевості (rural development programmes - RDP).

RDP складаються із заходів і проєктів, які сприяють досягненню загальноєвропейських цілей:

- підвищення конкурентоспроможності сільського господарства
- заохочення сталого управління природними ресурсами та кліматичних заходів
- досягнення збалансованого територіального розвитку сільських господарств і громад» [45].

Ці програми мають термін дій з 2023 по 2027 роки.

Таким чином, фінансування розвитку аграрної сфери та сільських територій в Європейському Союзі відбувається на основі Спільної сільськогосподарської політики та програм в її межах. Варто також надати оцінку важливому стратегічному документу щодо розвитку галузі, який має назву «Strategic Plan 2020-2024 Directorate-General for Agriculture and Rural Development (DG AGRI)» [48]. Даний документ базується на Спільній сільськогосподарській політиці ЄС та включає виконання основних її цілей:

- підвищити продуктивність сільського господарства;
- забезпечити справедливий рівень життя сільськогосподарської громади;
- стабілізувати ринки;
- забезпечити наявність запасів;
- забезпечити надходження товарів до споживачів за розумними цінами.

В рамках Стратегічного плану виокремлено 12 спеціальних цілей, виконання яких сприятиме втіленню основних цілей ЄС. З них найбільший інтерес відповідно до теми дослідження становлять цілі 8 «Сприяння успішному завершенню (поточних) переговорів щодо міжнародних угод, забезпечення ефективної реалізації чинних угод (включно з підтримкою торговельних потоків і відкритості ринку) і розбудова стратегічних відносин з Африкою в агропродовольчому секторі» та 10 «Мідготоввка країн до майбутнього членства в ЄС: конкурентоспроможний агропродовольчий сектор, безпечніша їжа, зростання сільських районів, більш стійкі природні ресурси та сучасне управління».

Відповідно до цілі 8 «метою DG AGRI на 2020-2024 роки буде побудова стабільних відносин зі Сполученим Королівством та подальша лібералізація торгівлі сільськогосподарською продукцією з іншими сусідами, а також захист географічних зазначень, зокрема шляхом модернізації поточних угод або переходу до перегляду положень, таких як Туніс чи Україна».

Таким чином, Європейський Союз підкреслює важливість наявності торговельних відносин з Україною та роль Угоди про асоціацію в цьому. Також

наголошується на необхідності періодичного перегляду положень даної Угоди для врахування наявної ситуації. Документ містить певні положення щодо підтримки партнерів Європейського Союзу на шляху до вступу. Зокрема,

«завдяки Інструменту допомоги перед вступом (ІРА ІІ) ЄС продовжуватиме надавати допомогу, щоб допомогти підготувати партнерів до майбутнього

членства в Європейському Союзі та підтримувати процес їх вступу. Допомога

перед вступом підтримує бенефіціарів у прийнятті та впровадженні ключових політичних, інституційних, соціальних та економічних реформ для відповідності

цінностям ЄС і поступового узгодження з правилами, стандартами, політикою та

практикою ЄС. ІРА ІІІ також буде спрямована на зміцнення економічного та

соціального розвитку, в тому числі шляхом допомоги розвитку сільського господарства та сільських районів, що має збільшити здатність сектора

справлятися з конкурентним тиском і ринковими силами в ЄС». Такий крок

показує рішучість Європейського Союзу до підтримки і України включно як

майбутнього члена організації та значно спонукає розвиток галузі як необхідного кроку для інтеграції.

Таким чином, в стратегічних документах щодо розвитку аграрної сфери

України містяться положення щодо необхідності гармонізації стандартів права

та виробництва з Європейським Союзом, щодо ролі ЄС як опіки розвитку галузі та фінансової підтримки ЄС. Тоді як Європейський Союз визнає

важливість надання допомоги Україні як одному з партнерів та сусідів організації.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

2.2. Особливості Спільної аграрної політики ЄС

У розвинених країнах напрацьований багаторічний досвід регулювання розвитку АПК, що включає поєднання ринкових та державних механізмів координації процесів в аграрній сфері. Їх досвід необхідно враховувати при виборі національної моделі аграрної політики.

САП являє собою комплекс норм і правил, що регулюють сферу виробництва та торгівлі сільськогосподарською продукцією. За експертними оцінками, нині спільна аграрна політика ЄС охоплює 98% сільськогосподарських товарів, а протекціоністські інструменти, що застосовуються в її рамках, понад 75% продукції [36]. Можна стверджувати, що САП полягає в наднаціональній організації ринків деяких видів сільськогосподарської продукції (зернових, молока, м'яса, вина) [43].

Зміст і форми цієї політики відрізняються за видами сільськогосподарської продукції залежно від її значення, специфіки та ситуації на ринку. Серед усіх спільних політик САП була найсуперечливішою та найменш стійкою, адже її реформували практично кожні п'ять років – задля відповідності внутрішнім і зовнішнім вимогам. Це одна з найважливіших і найвитратніших сфер діяльності ЄС (охоплює близько 40% бюджету ЄС); рішення ухвалюються кваліфікованою більшістю голосів Ради ЄС після консультації у Європейському Парламенті.

Основні цілі САП були сформовані ще у 1956 році в ст. 39 Римського договору і залишаються незмінними і до сьогодні [59]:

- підвищення продуктивності АПК шляхом активізації впровадження результатів НТП;
- забезпечення раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва та оптимального використання факторів виробництва;
- підвищення рівня життя сільськогосподарських виробників;
- стабілізація ринків продукції АПК, захист виробників і споживачів від зовнішніх чинників;

- гарантування продовольчої безпеки ЄС, забезпечення доступності продуктів якісного харчування через цінове регулювання.

Реалізація САП базується на двох «стовпах» (pillars), що об'єднують взаємопов'язані інструменти:

Перший «стовп» полягає у спільній організації ринків (через такі інструменти як експортні субсидії, підтримку ринкових цін, зберігання продукції, імпорتنі мита) та прямій підтримці фермерів (єдиний платіж на площу сільськогосподарських угідь, єдиний платіж на ферму, платежі, частково пов'язані з рівнем виробництва, та додаткові платежі).

Другий «стовп» САП передбачає розвиток сільської місцевості та зменшення різниці рівня життя між селом і містом. Фермерам надається допомога на такі програми [52]:

- сприяння інвестиціям в аграрне виробництво;

- допомога в оновленні основних засобів і обладнання; допомога у створенні переробних потужностей, щоб фермери могли заробляти на виробництві більш вартісної продукції; допомога з маркетингом аграрної продукції;

- стимулювання покращення якості продукції; допомога фермерам у виконанні стандартів ЄС щодо захисту навколишнього середовища й утримання тварин;

- навчання новим технологіям аграрного виробництва та ведення бізнесу на селі; підтримка фермерів у гірських районах та інших проблемних територіях;

- оновлення сіл та сільської інфраструктури; допомога молодим фермерам на початковому етапі;

- використання дорадчих послуг; відновлення аграрного та лісового потенціалу на еродованих землях і пошкоджених територіях тощо [38, с. 316].

Єдина аграрна політика ЄС ґрунтується на двох складових (блоках):

1. Прямі виплати фермерам, які забезпечують прибутковість від ведення сільськогосподарського виробництва, а також інструменти, що регулюють ринок сільськогосподарської продукції (імпортні квоти, формування інтервенційного фонду з метою впливу пропозицію, отже ціну реалізації тощо.).

Сучасне сільське господарство ЄС у своєму розвитку досі спирається в основному на прямі виплати фермерам. Спочатку вони були введені, щоб збалансувати зниження ціни на важливі сільськогосподарські вироби на світовому ринку. Прямі платежі є грошовими компенсаціями за високу ступінь охорони навколишнього середовища, захист тварин та захист прав споживачів.

Надання будь-яких прямих виплат пов'язане з якісною характеристикою такого політичного інструменту як «Cross Compliance», обов'язкового до дотримання. Дотримання існуючих правил ЄС щодо умовних ліній для ділянок природи, навколишнього середовища, дикої природи та захисту прав споживачів, які перевіряються офіційно через державні органи. Якщо зазначені зобов'язання не будуть виконані учасниками, це призведе, залежно від ступеня, до тривалості або частоти порушення до скорочення субсидій на суму до 100% фінансування [53].

У рамках Cross-Compliance велике значення приділяється, перш за все, збереженню органічних субстанцій у ґрунті. При експлуатації орних земель не менш як трьома культурами з часткою посіву не менше 15% висуваються вимоги щодо збереження змісту гумусу. Виконання цієї вимоги здійснюється двома варіантами: або сільськогосподарське підприємство щорічно до 31 березня наступного року пред'являє самостійно баланс гумусу, або він визначається кожні 6 років на всіх ділянках з розміром не менше 1 га на платній основі шляхом наземного обстеження.

Для підтримки сільськогосподарської землі у хорошому сільськогосподарському та екологічному стані до всіх оброблюваних площ пред'являються вимоги озеленення та дотримання заходів по уходу. Ліквідація ландшафтних елементів, таких як живоплоти, дерев, деревних рослин та рядів польових рослин заборонено, навіть якщо їх ліквідація дозволить фермеру розвинути дуже вигідні виробництва. Виконання вищезазначених вимог є підставою для прямих виплат фермерам.

2. Заходи, створені задля розвитку сільських територій. Розвиток та зміцнення сільських територій підтримуються як ЄС, і державами членами. Це

одне з головних завдань для села підтримується всіма доступними засобами ЄС.

Політика розвитку сільських територій реалізується через наступні заходи [55]:

- підвищення конкурентоспроможності сільського та лісового господарства за допомогою реструктуризації, розвитку та інновацій;

- покращення навколишнього середовища та ландшафту, заходи призначені для збереження та оновлення природних ресурсів; підтримки зон, що становлять високу природну цінність для сільського чи лісового господарства;

- збереження культури, етнічної приналежності та ландшафтного розмаїття сільських територій Європи;

- покращення якості життя у сільській місцевості та сприяння диверсифікації сільської економіки. Заходи спрямовані на розвиток місцевої інфраструктури та збільшення потенціалу людського капіталу в сільських місцевостях, формування нових робочих місць тощо;

- програма «LEADER», надає всіляку підтримку організаціям, які займаються розробкою проєктів у сільській місцевості з метою ефективного використання об'єктів природнокультурної спадщини тощо.

Аналізуючи структуру єдиної аграрної політики ЄС можна зазначити, що Комісією ЄС на період 2014-2020 років опубліковано консультативний документ, який передбачає, що основні форми державної підтримки буде реалізовано через прямі субсидії та ринкові заходи (понад 75% від фонду підтримки аграрного сектору). Витрати розвитку сільських територій становитимуть приблизно 24% [3].

Однією з цілей державного регулювання сільськогосподарського виробництва є підтримка фінансових ресурсів виробників. Це, перш за все, визначається специфічними умовами сільського господарства, а саме: недовіком фінансових ресурсів, високою капіталомісткістю, розбіжністю термінів проведення витрат та отриманням прибутку і т.д. Все це доводить необхідність вироблення спеціального підходу до кредитування або системи фінансової підтримки сільського господарства.

Слід зазначити, що у ЄС створено особлива система фінансово-кредитного

забезпечення сільського господарства, насамперед загалом, заснована на пільговому кредитуванні аграрної сфери. Пряма підтримка надається лише за умови дотримання фермерами вимог щодо якості продукції, збереження навколишнього середовища та забезпечення умов відтворення природних ресурсів загалом, і землі, зокрема. Зміст цих принципів полягає у тому, що сільськогосподарська продукція має вільно переміщатися по території ЄС: європейська продукція повинна мати пріоритет перед продукцією інших країн; САП має фінансуватися переважно з бюджету ЄС.

Висновки до 2 розділу

У світі існує безліч прикладів ефективності впровадження проектів спільної аграрної політики у практиці федеральних і регіональних органів управління.

Отже позитивні результати від реалізації САП країн-учасників ЄС свідчать про її позитивні переваги. Основні цілі САП були сформовані в 1956 р. у змісті Римського договору і направлені на врегулювання таких відносин:

- підвищення продуктивності АПК шляхом активізації впровадження результатів НТП;
- забезпечення раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва та оптимального використання факторів виробництва;
- підвищення рівня життя сільськогосподарських виробників;
- стабілізація ринків продукції АПК, захист виробників і споживачів від зовнішніх чинників;
- гарантування продовольчої безпеки ЄС, забезпечення доступності продуктів якісного харчування через цінове регулювання [37].

Визначено, що основною метою нового етапу САП є пристосування аграрного сектора ЄС до тенденцій світового ринку і зменшити бюджетні витрати.

Узагальнюючи сказане вище, можна говорити про наявність у країнах ЄС

достатньо ефективною політикою регулювання аграрного сектора з різноманітною та значною мірою пільговою системою кредитування суб'єктів сільського господарства, розрахованої на реальні потреби та можливості в агропромисловому виробництві, що гарантує виробництво достатньої кількості продовольства та забезпечує справедливий рівень життя людей, які займаються сільським господарством.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ І ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Досвід країн ЄС та інших країн світу у розвитку агропромислового сектору

Європейський Союз є одним з провідних виробників сільськогосподарської продукції у світі та сільське господарство для ЄС - один із пріоритетів економіки. Метою європейської аграрної політики є збалансований розвиток сільського господарства у країнах спілки та сприяння збереженню життєздатності сільськогосподарських територій.

Розвиток аграрного сектору ЄС традиційно відбувається за активної державної участі. Сьогодні Європейське сільське господарство характеризується різноманіттям форм землекористування та різним рівнем розвитку та функціонує на основі комплексного розмаїття продукції, методів та організаційних форм виробництва. Незважаючи на цю різноманітність, їх об'єднує головна мета - за допомогою планомірного використання ґрунтів, а також за рахунок різноманітності рослинних та тваринних продуктів задовольняти потреби населення у продовольстві, а промисловості - сировиною [43].

В рамках ЄС функціонує близько 13,7 млн. сільськогосподарських підприємств, які ведуть виробництво на площі 172,5 млн. га. При цьому Німеччина з показником у 9,8% посідає третє місце після Франції та Іспанії. Зернові культури займають приблизно половину ріллі ЄС. Вони вирощуються на площі близько 57 млн. га. Головними виробниками зерна є Франція, Німеччина, Польща та Іспанія. Ці чотири країни з показником 30,1 млн га займають половину площ зернових культур у ЄС.

Пшениця є основним зерновим продуктом ЄС. Вона займає площу 25 млн га, тобто. приблизно 43,5% від показника всіх зернових посівних площ

у ЄС. Найбільші площі, засіяні пшеницею, знаходяться у Франції. 5,2 млн га, Німеччини – 3 млн га, у Польщі та в Італії – відповідно, 2,1 млн га [43].

Ячмінь другий за площею та значимістю серед зернових продуктів ЄС займає 13,7 млн. га всіх посівних площ. Тим не менше площа посіву ячменю останні десятиліття помітно скорочується. Ячмінь вирощується переважно в Іспанії (3,2 млн га), Німеччині (1,9 млн га), Франції (1,7 млн га) та Польщі (1,2 млн га). ства.

У Європейському Союзі державна підтримка сільськогосподарського виробництва здійснюється у межах Спільної аграрної політики, яка спрямовується насамперед на розвиток села. В агропромисловому комплексі здійснюється досить широке державне регулювання у функціонуванні банків, кредитних кооперативів та інших спеціалізованих кредитно-фінансових організацій [37].

Практично у всіх розвинених країнах створено особливі умови функціонування підприємств фінансово-кредитного сектора, розвиток яких опосередковано впливає на ефективність підприємств агропромислового комплексу. Нами було проведено аналіз підтримки розвитку кредитного сектора (банків, кредитних організацій та фінансових установ) окремих країн ЄС.

У Франції здійснюється координація різних організацій, задіяних в аграрному кредитуванні через «Постійний комітет аграрного фінансування», який готує пропозиції щодо обсягу кредитування загалом та конкретним сумах за роками. Як особливі умов функціонування слід зазначити низькі відсоткові ставки та тарифи.

Відсоткові ставки підпорядковані жорстким правилам залежно від терміну дії позички та її категорії. Непільгові ставки становлять 6-10% [41].

У Німеччині функціонує Сільськогосподарський рентний банк (далі - СРБ), який був утворений у 1949 р. Капітал банку сформовано без участі держави - за рахунок частини податку на майно (Землю). Дуже розвинена

система кредитної кооперації. Через СРБ держава розмінує кредитні ресурси, надає гарантії та поруки, субсидує процентні ставки. СРБ звільнено від сплати податку на майно, доходи та промислового податку.

Не дозволено відкривати філії - робота здійснюється через банки, які обслуговують позичальників. Ця схема дозволяє спеціалізованому інституту проводити власну політику на неринкових умовах. Кредитні кооперативи функціонують у тісному зв'язку з іпотечними банками, будівельною ощадкасою, лізинговими та іншими фірмами та утворюють «фінансову спілку». Відсоткові банківські ставки варіюють від 6 до 8,5%

[42]

Європейський Союз демонструє дуже високий рівень підтримки своїх фермерів. До основних напрямів цієї підтримки належать високі фіксовані внутрішні ціни, хоча і без встановлення контролю за обсягом виробництва, а також експорт надлишкової продукції, за винятком олійних культур і деяких видів незернових кормів. Для підтримки високої ціни ЄС обкладає аналогічний імпортований товар високим митом. Це мито дорівнює різниці між рівнем фіксованої внутрішньої ціни та ціною імпортованого товару.

В аграрному секторі держав - членів ЄС створено прозору постачальницьку, заготівельно-збутову інфраструктуру на засадах кооперації та її інтеграції з торгівлею, підприємствами харчової і переробної промисловості тощо [10]. Це забезпечує формування єдиного харчового ланцюга і дотримання стандартів якості та збуту продукції, виробленої селянами.

У Нідерландах понад половину обсягу реалізованої продукції припадає на переробно-збутові кооперативи, для окремих товарних груп їх частка складає: майже 100 % для овочів, 95 % - фруктів, 90 % - вовни і вершкового масла, 85 % - сиру, 80 % - товарного молока і молочного порошку, 65 % - цукру, 60 % - згущеного молока.

У Польщі зміни в сільському господарстві були проведені динамічно, а в деяких аспектах і революційно, особливо після відкриття аграрного ринку країни, пов'язаного зі вступом країни до ЄС, створенням у країні спільних підприємств. Іноземні інвестори розвинули інфраструктуру птахівництва, при цьому технологічний процес повністю розрахований на використання комбікормів іноземного походження [41].

Якщо брати досвід США, то у них майже 70 років держава прагне регулювати процеси відтворення у сільському господарстві. Важливою складовою частиною такого регулювання є фінансово-кредитна підтримка аграрного сектору економіки. Фінансування здійснюється шляхом виділення з державного бюджету асигнувань, які прямують чітко на цільові програми, що мають загальнонаціональне значення.

Державна система підтримки складається з двох елементів: «заставної» ставки і «цільової» ціни. Фінансування цін підтримки більшою мірою пов'язане із «цільовою» ціною, оскільки механізм дії заставної ставки належить до форми кредитування. Субсидіювання через «цільові» ціни здійснюється у вигляді прямих компенсаційних платежів. Фермер, реалізуючи свою продукцію на ринку, одержує за неї ціну, яка може бути нижчою «цільової» ціни. У кінці року, якщо він брав участь у програмі скорочення посівних площ, одержує різницю між «цільовою» і ринковою ціною. Значення компенсаційних платежів для фермерів в окремі роки дуже вагомим. Тому досить важливим у системі державного регулювання сільськогосподарського виробництва США є функціонування системи сільськогосподарського кредитування. Ця система протягом усієї історії вирішувала одні й ті ж завдання: забезпечення фермерам і підприємствам агробізнесу можливості отримання кредитних ресурсів на пільгових умовах; активне залучення у систему кредитування грошових коштів фермерів, фермерських кооперативів, а також приватного капіталу фірм і компаній агробізнесу [42].

Нині відбувається модифікація методів і форм державного регулювання аграрної економіки як до суб'єктів і об'єктів, так і за рівнем державного регулювання. Ці тенденції характерні не лише для країн, ринкових реформ, що недавно стали на шлях, але і для країн із розвинутою ринковою економікою. Принципові заходи державної дії в АПК України могли бути подібними до тих, які використовуються у провідних країнах. Проте обмеженість державного бюджету, а також помилки, допущені в ході реформування економіки, поставили Україну перед необхідністю розробки більш гнучких інструментів державного регулювання [32].

Дослідивши зарубіжний досвід, відзначаємо, що у цих країнах створено системи помірної протекціонізму у функціонуванні аграрного сектору, чого, на жаль, бракує вітчизняній практиці. На думку багатьох економістів і експертів, спільно із системою протекціонізму необхідно відрегулювати і розподілити заходи відповідальності між державою і сільгосптоваровиробником. Найбільш гостро стоїть питання про бюджетну підтримку АПК. Засобів, що виділяються з бюджету, вкрай недостатньо, а про застосування принципу фінансової самодостатності галузі і говорити не доводиться.

3.2. Перспективи використання сучасних технологій та інновацій у агропромисловому секторі

Сьогодні сільське господарство має велике значення економіки України. Саме тому велика увага приділяється передовим технологіям у цій сфері. Використання інноваційних технологій дозволяє підвищити якість виконуваних сільськогосподарських робіт, а також отримувати більш точні дані, необхідні для агропромислового виробництва.

Інноваційні технології в агропромисловому комплексі (АПК) - це не лише використання комп'ютерів та нових машин. Це ще й використання покращених матеріалів, добрив, нових технологій хімічних засобів [22].

По суті, можна виділити чотири основні види інноваційних технологій в АПК.

- селекційно-генетичний - це організація з племінного тваринництва, що здійснює розведення високопродуктивних чистопородних племінних тварин, проведення робіт з обліку оцінки рівня їхньої продуктивності та якості тваринницької продукції;

- економічний - включає розвиток сфери АПК з погляду економіки, розробку найефективніших методів організації та управління виробництва;

- соціально-економічний - розвиток сільського господарства із соціально-економічної точки зору включає такі основні заходи, як активну соціальну політику з чіткими інноваційними орієнтирами, шляхами, завданнями з використанням мобілізаційної модернізації; створення

ефективних інституційних умов, механізмів відновлення всього соціального комплексу, технологій, знань, використовуючи податкові, кредитні, інвестиційні інструменти; чітке визначення зон відповідальності держави та бізнесу; створення механізмів посилення контролю за діяльністю соціально-економічних суб'єктів;

- виробничий - це безпосереднє використання створених інноваційних матеріальних ресурсів для більш чіткого та швидкого вирішення сільськогосподарських завдань (використання роботів, інноваційної техніки, програмне забезпечення тощо).

Тим не менш, навіть незважаючи на те, що Україна є аграрною країною, впровадження інноваційних технологій загальмовано, що обумовлюється низкою факторів.

Потенціал розвитку інновацій у сфері агропромислового комплексу існує. Одним з основних чинників є велика природна ресурсна база.

Наша територія, земля та клімат - це велика перевага перед більшістю країн. Цей ключовий фактор необхідно використовувати повною мірою.

У світовій практиці існує багато інноваційних розробок, які можна використовувати і в Україні. Розглянемо кілька інноваційних проєктів, які вже впроваджуються у сільське виробництво розвинених країн [14].

Програмне забезпечення AgCode – ця програма була створена компанією Glenwood (штат Міннесота, США) та призначена для господарств, які займаються вирощуванням винограду [3]. Програма є свого роду інструментом управління та спостереження і має наступний функціонал:

- зберігання та передача даних про виноградники в єдиній базі;

- відстеження погоди та природних умов, ступеня зрілості винограду, його врожайність та зарплати кожного працівника, що має відношення до обробитку. Така програма дозволяє швидко та чітко приймати людині необхідні рішення залежно від представлених даних. Сьогодні цим програмним забезпеченням користуються деякі найкращі виноробні світу.

Система Sample6 - система розроблена компанією PerkinElmer (США). Ця система є самою швидкою системою у світі з пошуку патогенних речовин у рослинах. З моменту попадання в систему речовина виявляється через 6 годин.

Система Sample6 є повністю автоматизованою - оператору необхідно лише натиснути кнопку, процес пробопідготовки відбувається без участі людини. Безпосередньо прилад має порівняно невеликі розміри - 81x94x45 см та вага не більше 100 кг. Також прилад є економічним з погляду енергоспоживання - трохи більше 1 кВт електроенергії.

BrightFarms - спочатку проєкт передбачав створення в умовах міста теплиць для вирощування продуктів. На сьогоднішній день BrightFarms - це велика компанія (Ірвінгтон, Нью-Йорк, США) має мережу теплиць у різних куточках світу. Компанія вирощує та постачає до місцевих продуктових магазинів зелень без ГМО та без пестицидів. Вся зелень протягом доби після збирання доставляється до довколишніх точки. Основною

відмінністю цього проєкту є те, що продукція вирощується в керованих комп'ютером гідропонних теплицях. Теплиці мають мінімальний вплив на навколишнє середовище, є екологічними та безпечними.

Система інтелектуального поливу CropX - інноваційна система розроблена в Ізраїлі. Ключовою особливістю системи є економія води та електроенергії. Система полягає в тому, що вся земельна ділянка спочатку ділиться на окремі зони зрошення за такими характеристиками, як тип ґрунту, вологість та рельєф. Потім на кожній із виділених зон встановлюються бездротові датчики, які аналізують ґрунт і розраховують необхідну кількість води на даний момент. Таким чином, фермерам не доведеться думати про те, скільки води необхідно подати на ту чи іншу ділянку. Це дозволить виростити більше якісної продукції, мінімізувати втрату врожаю та зменшити витрати енергоресурсів [14].

Автоматизований вулик Flow - інноваційна розробка фермерів Австралії. Відомо, що збір меду - це трудомісткий процес у виробництві меду. Пасічникам необхідно безпосередньо контактувати з бджолами, що може нашкодити як людині, так і бджолам. Захисне спорядження не здатне повністю захистити пасічників від укусів.

Вулик Flow має спеціальну рамку, в якій і полягає основна технологія. Така рамка складається з частково сформованих стільників, які бджоли накачують воском, закладають продукт та запечатують. Після цього рамка відкривається в середині, внаслідок чого мед стікає з двох рядів сот вниз. Як тільки весь мед стікає, стільники знову закриваються, щоб бджоли могли продовжити процес закладання. Для зручності у вулику було зроблено прозоре вікно, через яке видно, що мед готовий для збирання. Розробка вже користується великою популярністю і її вільно може купити будь-хто.

Можна купити як повністю автоматизований вулик, так і окрему кількість рамок. Вартість починається від 230 \$. В результаті експериментів було виявлено, що бджоли не бачать різниці між звичайними стільниками

та стільниками Flow. Залежно від кількості меду для його стікання необхідно від 20 хвилин до 2-х годин.

Bovcontrol - розробка smart-приладів, призначених для аналізу та збору даних. Це різні ваги, чіпи та сережки, які одягаються на тварин з метою підвищення продуктивності у процесі виробництва м'яса та молока.

Такі інструменти дозволяють керувати харчуванням, вакцинацією тварин, стежити за необхідним інструментом. Більше того, система може збирати та зберігати дані без доступу до мережі Інтернет, а їх передача відбувається за наступного підключення. Слідкувати за зібраними даними користувач може зі смартфона або планшетного ПК [42].

Farmllead - це торговий майданчик, призначений для продажу зернових культур в онлайн-режимі. Такий майданчик дозволяє виходити місцевим виробникам за межі локального ринку та працювати на світовому ринку.

Платформа працює у режимі 24/7. Продаж виробляється у формі торгів, які виграє найкращий їхній учасник. Більше того, інформація про продавців та покупців анонімна, що дозволяє вести конфіденційні переговори.

Реєстрація на такому порталі безкоштовна для обох сторін торгів. На даний момент для майданчика розроблено мобільний додаток на системі Android та iOS.

AGERpoint - це програмне забезпечення, досить просте в управлінні та функціоналі, і, тим не менше менш, досить корисне. Ця програма збирає та аналізує супутникові дані, необхідні для управління садами. Програма надає детальний аналіз кожного дерева в саду: діаметр стовбура, розмір крони та інша унікальна інформація. Програма оцифровує ці дані, представляючи їх у наочній формі (у вигляді 3D моделі дерев з усією необхідною інформацією).

Сьогодні це AGERpoint використовується в 13 країнах та має у своїй базі даних близько 25 типів культур для сканування. Agrilyst - це своєрідний віртуальний агроном, який збирає всю інформацію про ферму, в тому числі

про рослини, тварин, земельну ділянку тощо. Спеціальні датчики, розташовані на ділянці, збирають усі необхідні дані, обробляючи та збираючи їх у наочну та зручну для розуміння людини інформацію.

Так, фермер може на екрані планшета або смартфона побачити графіки, звіти та таблиці щодо продуктивності підприємства, спостерігати за виробничим процесом віддалено, керувати процесом роботи та стежити за дотриманням вимог та нормативів в одному місці. Достатньо просто мати пристрій та встановлене програмне забезпечення Agrilyst [47].

Clear Labs - це компанія (Каліфорнія, США), яка займається дослідженнями геноміки. По суті, компанія створює базу даних про постачання продовольства всього світу, вивчаючи продукти харчування на молекулярному рівні. Компанія проводить високопродуктивні тести секвенування ДНК, щоб визначити, чи містять зразки харчових продуктів генетичні матеріали конкретних патогенів. Отримані в ході дослідження дані надаються представникам роздрібною торгівлі з метою вибрати найкращого виробника продукції.

Spensa Technologies - на сьогоднішній день це приватна компанія (Індіана, США), яка виробляє автоматизовані пастки сільськогосподарських шкідників. Цей електронний пристрій виявляє в полі шкідників, ідентифікує їх та відловлює. Інформація, зібрана за допомогою такого пристрою, передається на мобільний пристрій. Користувач отримує щоденну звітність про кількість та види шкідників, які були відловлені електронною пасткою.

Granular - ще одна програма, що дозволяє керувати трудовими ресурсами, контролювати доходи та витрати, прогнозувати прибуток. Програма має три основні профілю: Granular Agronomy, Granular Business та Granular Insight. Перший профіль орієнтовано врожай. За допомогою супутників програма аналізує земельна ділянка з урожаєм, дає поради щодо

управління родючістю залежно від заданих параметрів (Тип ґрунту, наявний бюджет і т.п.).

Другий профіль є основним та дозволяє налагодити роботу покладово.

У режимі реального часу програма збирає дані про прибутковість та врожайність, дозволяє автоматизовано керувати завданнями працівників.

Третій профіль спрямований на відстеження стан полів у режим реального часу (за допомогою супутникових знімків). На пошту або безпосередньо на додаток користувачеві надсилається інформація про стан

полів, вказуються ті, на які варто звернути особливе увага. Все це зібрано у

єдине програмне забезпечення. Для роботи потрібний лише інтернет.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що інноваційні технології просунулися далеко вперед короткий проміжок часу. Технології

здебільшого спрямовані зменшення трудовитрат людей та збільшення

енергоефективності. Людині досить просто натиснути на кнопку, щоб

запустити той чи інший процес, або просто подивитися на екран смартфона,

щоб дізнатися всю необхідну інформацію про свій врожай. Деякі з

перерахованих технологій також використовуються і на території нашої

країни, проте вищезазначені проблеми ускладнюють їхнє швидке

впровадження.

3.3. Перспективи адаптації АПК України до Спільної аграрної політики ЄС

Сектор АПК України в найближчий час потребує нових підходів до проведення реформ і формування політики в галузі сільського

господарства. Потрібна єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій, націлена відповісти на цей виклик і

комплексно провести низку реформ, на які вже довго чекають виробники

сільськогосподарської продукції, аграрний бізнес і сільське населення. У

цій ситуації Україні необхідно своєчасно зайняти тверді позиції на світових

ринках сільськогосподарської продукції, включаючи як сировину, так і продукцію глибокої переробки. Драйверами для цього є модернізація великих підприємств, оптимізація використання агрокліматичного потенціалу, концентрація товарного сільського господарства в південних регіонах. Пріоритетними ринками повинні стати країни з економікою, що розвивається (перш за все, Близький і Середній Схід, Південна і Південно-Східна Азія, Центральна Африка, а також країни Євразійського економічного союзу), де купівельна спроможність населення зростає швидше, ніж можливості національних АПК [26].

У світі існує безліч прикладів ефективності впровадження проектних офісів в практику федеральних і регіональних органів управління. Показовим є досвід Федеральної служби зайнятості Німеччини, коли керівником федеральної програми став не чиновник, а топ менеджер Концерну Volkswagen Петер Гарц, що впровадили в практику державного управління самі сучасні бізнес моделі та добилися докорінної модернізації ринку праці в країні. До речі, Україна приділяє особливу увагу розвитку стійкого і взаємовигідного співробітництва з Німеччиною в АПК », - зазначив Міністр аграрної політики та продовольства України Олексій Павленко під час зустрічі з Парламентським державним секретарем Федерального міністерства харчування, сільського господарства та захисту прав споживачів ФРН Петером Блейзером. Нещодавно сторони обговорили поточний стан співпраці між Україною і Німеччиною в рамках двосторонніх проектів. Головним інструментом співпраці між країнами в галузі агропромислового комплексу є Українсько-німецький аграрний комітет, останнє засідання якого відбулося ще 14 вересня 2015 року. З огляду на актуальність питання диверсифікації ринків збуту власної продукції, Україна зацікавлена в максимальному використанні переваг і можливостей, що відкриваються завдяки підписанню Угоди про асоціацію з ЄС і створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі [25].

Слід зазначити, що за вісім місяців 2021 року товарообіг сільськогосподарської продукції між Україною і Німеччиною досяг 531,5 мільйона доларів, що на 62,6 мільйона більше, ніж за аналогічний період минулого року. Сторони планують продовжити таку позитивну динаміку і в подальшому, зокрема, Україна і Німеччина поглиблюватимуть співпрацю в галузі біоенергетики, ветеринарії та насінництва.

Німеччина й Україна уже протягом багатьох років успішно співпрацюють в аграрному секторі. Важливим елементом співпраці є фінансовані Федеральним міністерством продовольства і сільського господарства Німеччини коопераційні проекти, спрямовані на сприяння розвитку сталого, сучасного сільського господарства. В рамках Двосторонньої коопераційної програми Федеральне Міністерство продовольства та сільського господарства Німеччини/BMEL надає підтримку країнам-партнерам у розбудові ефективного та ресурсозберігаючого сільського господарства та харчової промисловості. Проект SOA, орієнтований на сприяння розвитку органічного сільського господарства, робить особливий внесок у розбудову ефективного та ресурсозберігаючого сільського господарства в Україні. Головною метою проекту є посилення фахових компетенцій та інституційних структур з метою подальшого розвитку органічного сільського господарства [26].

У рамках коопераційної програми підписаної між Україною та Німеччиною, сторони визначили ключові напрямки співпраці. Зокрема, це розвиток сімейних ферм (тваринництво та картоплярство), також гармонізація українського законодавства у галузях ветеринарії та фітосантарії, науково-освітній напрямок та розвиток виробництва переробленої харчової продукції. Сторони наголосили на важливості сільського господарства в економіці обох країн, пріоритетність розвитку сучасних технологій, автоматизації та штучного інтелекту застави

підвищення продуктивності і врожайності. Також акцентували важливість захисту навколишнього середовища і розвитку сільських територій» [20].

Також на сьогодні для України є актуальним співробітництво з німецькою компанією CLAAS, яка виробляє сільськогосподарську техніку.

Українські науковці та політики активно займаються налагодженням контактів з фахівцями німецької компанії CLAAS, для того щоб отримати змогу інтерпретувати німецький досвід з метою підтримування виробництва на території України сільгосптехніки, в першу чергу, зернозбиральних комбайнів.

Окрім співпраці в галузі агро-промислового комплексу, Україна та Німеччина мають ефективну співпрацю між ветеринарними службами обох країн. Зокрема, раніше були узгоджені форми ветеринарних сертифікатів на експорт з Німеччини в Україну м'яса птиці, племінних свиней, свіжої свинини, кормів для домашніх тварин, консервів та ін. Як відзначив міністр аграрної політики України - Микола Присяжнюк: «Україна високо оцінює

роль Уряду ФРН в системній передачі свого досвіду, нових досягнень в сфері АПК. Таке практичне співробітництво є вагомим допомогою не тільки в розвитку вітчизняного АПК в цілому, але і дає можливість

впроваджувати новітні досягнення в окремих його сферах». У свою чергу Надзвичайний і Повноважний Посол ФРН в Україні доктор Крістоф Вайль запевнив, що сторони будуть продовжувати співпрацю та поглиблювати її.

Посол ФРН, К. Вайль вважає, що: «Співпраця з Україною є важливою для Німеччини, і влада ФРН рада, що воно постійно розвивається. Окрім співпраці в галузі АПК, влада ФРН буде сприяти підтримці проєктів України у сфері машинобудування, стимулювання розвитку дрібно-і середньотоварних виробництва» [13].

Незважаючи на те, що іноземні інвестори добре знають конкурентні переваги сільськогосподарських земель, Україна відома ще й якістю та інноваціями в аграрному секторі. Уже сьогодні в сільському господарстві

існують нові прийоми роботи, в яких задіяні цифрові і технологічні інновації, що підвищують його ефективність. Дані прийоми були імплементовані з практики Німецьких розробників.

Використання дронів в землеробстві і в цілому в сільському господарстві – одне з найбільш перспективних напрямків застосування цієї технології. Безпілотні літаючі апарати (БЛА) можуть бути ефективно використані для планування і контролю етапів сільськогосподарського виробництва, а також для хімічної обробки посівів та інших рослин. При цьому основним критерієм для впровадження БЛА є економічна доцільність.

БЛА дозволяють отримувати актуальну і ефективну інформацію тоді, коли вона вам необхідна, крім того, накопичена за тривалий період інформація дозволяє аналізувати процеси в динаміці. Апарати оснащують спеціальними датчиками, які точково виявляють заражені зони посівів, точково наносять добрива і поливають рослини. За три години безпілотник може засіяти 10 км² землі.

Ще один спосіб застосування дронів - це спостереження, контроль за роботою працівників, сільськогосподарської техніки, охорона угідь. А встановлення на дрони тепловізорів забезпечує також охорону вночі.

GPS-контроль дозволяє здійснити багато з того, що ще недавно здавалося неймовірним. Використовуючи дану систему, можна контролювати багато параметрів, серед яких [23]:

- місце розташування та маршрути пересування всієї техніки;
- витрати палива в русі, витрати палива під час стоянок, витрати палива під час виконання робіт на полях, витрати палива на 1 гектар обробленої площі і т.д.;
- час в'їзду і виїзду з поля, час простоїв і виконання польових робіт;
- площа оброблених ділянок полів.

Крім всього, з огляду на німецьку практику ведення агро-промислового господарства українські аграрії взяли за основу декілька прикладів і запропонували власні новітні ІТ продукти, а саме:

- METEOTREK – продукт для моніторингу погодних умов, планування технологічних операцій в агровиробництві і моделювання ризиків виникнення захворювань рослин;

- PROFEED – комплексна система контролю й управління процесом годування тварин на м'ясо-молочних фермах. Вона допомагає оптимізувати бізнес-процеси і раціонально використовувати корм;

- FAMEWS – додаток з системою контролю і оораннього попередження зараження кукурудзяною листовою совкою.

Отже Україна є однією з країн колишнього СРСР, і після 1990 року Україна обрала свій власний шлях подальшого розвитку. Географічно вона знаходиться на шляху з Центральною Європою і Азією, але це не тільки дає переваги і можливості для економіки, але також несе певний ризик через великий економічний вплив і відмінності між країнами ЄС.

Україна також є єдиною країною з колишнього СРСР, що зберегла великотоварне сільськогосподарське виробництво. І сьогодні завдяки наявності в країні всіх форм власності і розмірів, є можливість розвитку бізнесу в сільському господарстві та розвитку сільської галузі. У той же час важливо, що уряд і місцеві органи влади розуміють важливість всеосяжної політики розвитку сільського господарства і сільських територій [26].

Загальна сільськогосподарська політика Німеччини разом з політикою ENPARD дає можливість сільськогосподарському сектору України розвивати взаємовигідні відносини з країнами ЄС, країнами Східного партнерства та на регіональній платформі з іншими сусідніми країнами. На закінчення, в результаті обговорень, зокрема, з представниками Міністерства сільського господарства і продовольства ФРН, Національної академії наук, основних зацікавлених сторін у галузі сільського

господарства та розвитку сільських територій Німеччини, представлений список пропозицій по пріоритетних напрямів розвитку національного сектора сільського господарства і розвитку сільських територій України.

Серед таких напрямів рекомендовано запровадити [7]:

а) для підвищення конкурентоспроможності та економічної ефективності підприємств слід:

- навести практичні заняття, підвищення кваліфікації та ознайомлення з «кращими практичними прикладами» для більш ефективного виробництва;

- провести оновлення знань про контроль над витратами, виробництво та управління фінансами на рівні ферми і на рівні підприємств;

- провести диверсифікацію ринків збуту продукції, що реалізовується;
- організувати реалізацію програми підтримки інвестицій підприємств в інфраструктуру, в т.ч. в зберігання і реалізація овочів і фруктів;

- провести ухвалення певних змін в системі поточного планування підприємств для більш оперативного реагування на зміни запитів ринку і підвищення управлінської ініціативи;

- провести розробку програми з розвитку малої зеленої енергетики, як додаткового ресурсу щодо підвищення стійкості с/г підприємств і поселень;

бу для розвитку сільських територій України потрібно:

- організувати введення електронного земельного кадастру угідь і системи по єдиній базі племінний облік худоби та збереження місцевих традиційних порід;

- здійснити сприяння поширенню системи збалансованої агрохімії, включаючи баланс між органічними і мінеральними добривами і інтегрований захист рослин;

- здійснити реалізацію заходів щодо підвищення привабливості сільських територій для проживання молоді як за рахунок підвищення рівня доходів, так і за рахунок поліпшення соціальної складової;

- запровадити заходи щодо зменшення бюрократизації всієї галузі сільського господарства для підвищення його інвестиційної привабливості і залучення на підприємства кваліфікованих керівників і фахівців і підвищення їх мотивації;

в) для забезпечення ефективного застосування представлених напрямків слід внести деякі зміни з законодавчу базу, а саме:

- ухвалити «Закон про органічне сільське господарство» та програми його розвитку. Важливо також розробити систему заходів підтримки органічних господарств;

- розробити і реалізувати систему заходів по збереженню біорізноманіття та захист навколишнього середовища, особливо ґрунтових і поверхневих вод.

Розвиток сучасного світу іде еволюційним шляхом лібералізації та глобалізації економіки: це об'єктивний та незворотний процес. Розташування України є таким, що вона близька як до країн Європейського Союзу (ЄС), так і до країн колишнього Радянського Союзу. Україна є транзитною державою між Сходом та Заходом. На теперішній час для України існує проблема визначення інтеграційної стратегії розвитку.

Європейські орієнтири надають аграрному сектору відповідний вектор розвитку та відкривають нові можливості для відродження сільського господарства, створюють додаткові порівняльні переваги на агропродовольчому ринку в умовах глобалізації економіки. Серйозним кроком з позиції поглиблення торговельних відносин між Україною та ЄС має стати Угода про зону вільної торгівлі (ЗВТ), яка сприятиме наближенню вітчизняного аграрного сектора економіки до європейських стандартів, адаптації його до Спільної аграрної політики ЄС та розширенню присутності на українському агропродовольчому ринку нових країн-членів ЄС.

Висновки до 3 розділу

Отже узагальнення провідного зарубіжного досвіду дозволило зробити висновки про ефективність функціонування кооперативів в аграрному секторі, які працюють на внутрішній і зовнішній ринки. Запорукою успіху є об'єднання в єдиний ланцюжок матеріально-технічного постачання, виробництва, переробки і збуту сільськогосподарської продукції, а також відповідного фінансово-кредитного забезпечення. У процесі дослідження були проведені експертні оцінки на предмет використання зарубіжних підходів, спрямованих на підвищення ефективності аграрного сектору економіки. Зрозуміло, що урахування зарубіжного досвіду за реформування АПК України не означає його сліпе копіювання. Необхідно синтезувати все краще й ефективніше в світовому аграрному виробництві з обов'язковим урахуванням наявних досягнень вітчизняного аграрного виробництва. Так, необхідно перейти до державного регулювання цін на соціально значущі продукти харчування, на паливно-енергетичні ресурси природних монополій; виробити ефективний механізм формування заставних і порогових цін, а також цільових цін, що гарантують стабільний рівень доходів сільськогосподарських товаровиробників. З урахуванням зарубіжного досвіду, де це необхідно, ввести цільове субсидіювання, що враховує природно-кліматичні зони, в яких розміщено аграрне виробництво.

Розвиток інноваційної діяльності вимагає створення економічних механізмів реалізації державної інноваційної політики, кінцевою метою якої є створення інноваційної моделі економіки. Тому запровадження пільг у справленні податків і платежів, Важливо, щоб державна підтримка науковотехнічної й інноваційної діяльності була спрямована на адресне забезпечення фінансування на обласному і державному рівнях науково-технічних або інноваційних проєктів, удосконалення законодавчої та

нормативно-правової бази інноваційної діяльності, сприяла виходу інтелектуального продукту на ринок.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Згідно проведеного дослідження було встановлено, що держава здійснює регулювання земельних відносин, які з переходом до ринкових відносин ускладнюються через відсутність права продажу землі сільськогосподарського призначення.

НУБІП України

У першому розділі роботи було встановлено, що аграрний сектор України є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, на якій ґрунтується продовольча безпека та продовольча незалежність нашої держави.

НУБІП України

Характеризуючи сучасний стан українського агропромислового комплексу слід зазначити, що проблема формування джерел інвестування програм інноваційного розвитку сьогодні стоїть надзвичайно гостро та посилюється значною потребою в інвестиційних ресурсах для структурної перебудови економіки, модернізації підприємств та створення інноваційної продукції.

НУБІП України

Основним видом інноваційно-інвестиційного спрямування є вкладення коштів сільськогосподарських підприємств у техніко-технологічний розвиток. Наведена особливість інноваційних процесів у

НУБІП України

сільськогосподарських підприємствах обумовлена потребою в оновленні їх матеріально-технічної бази, відпрацьований ресурс якої становить 70–80 %

Україна має потужний аграрно-виробничий потенціал, експорт сільськогосподарської продукції є одним з основних джерел надходжень валюти до бюджету. Однак сільське господарство в Україні розвивається нестабільно, що пояснюється залежністю від кліматичних умов, динамікою світових цін, недосагністю інвестицій та недосконалим державним регулюванням.

Інноваційний шлях розвитку АПК України на сьогодні далеко не відповідає вимогам сучасної глобалізованої економіки. Існують проблеми державного управління пов'язані насамперед із невпорядкованістю ринку землі сільськогосподарського призначення та непрозорістю розподілу державного фінансування, а також відсутність серйозної державної підтримки інституалізаційного середовища, кризові явища в сільському господарстві, дефіцит фінансових коштів, труднощі кредитування.

Спроможність українських виробників утримувати свої позиції на міжнародних ринках, диверсифікувати експорт у товарному та географічному вимірах визначається якістю національного ділового клімату, розвитком транспортної інфраструктури та логістики. Так, одним із найперспективніших шляхів розвитку аграрного сектору України є залучення інвестицій у переробну промисловість, зокрема, у сучасних умовах, перспективним є нарощування потужностей з переробки зернових та олійних культур, зокрема сої на макуху, шрот та олію; кукурудзи на етанол, крохмаль та глютен; цукровий буряк на жом, патоку та цукор; збільшувати переробку продовольчого борошна на експорт; фуражного ячменю та фуражного борошна на комбікорми на експорт.

В другому розділі було зазначено, що у світі існує безліч прикладів ефективності впровадження проєктів спільної аграрної політики у практиці федеральних і регіональних органів управління. Тож позитивні результати

від реалізації САП країн-учасників ЄС свідчать про її позитивні переваги. Основні цілі САП були сформовані в 1956 р. у змісті Римського договору і направлені на врегулювання таких відносин:

- підвищення продуктивності АПК шляхом активізації впровадження результатів НТП;

- забезпечення раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва та оптимального використання факторів виробництва;

- підвищення рівня життя сільськогосподарських виробників;

- стабілізація ринків продукції АПК, захист виробників і споживачів

від зовнішніх чинників;

- гарантування продовольчої безпеки ЄС, забезпечення доступності продуктів якісного харчування через цінове регулювання [37].

Визначено, що основною метою нового етапу САП є пристосування аграрного сектора ЄС до тенденцій світового ринку і зменшити бюджетні витрати.

Узагальнюючи сказане вище, можна говорити про наявність у країнах ЄС достатньо ефективної політики регулювання аграрного сектора з різноманітною та значною мірою пільговою системою кредитування суб'єктів сільського господарства, розрахованої на реальні потреби та можливості в агропромисловому виробництві, що гарантує виробництво достатньої кількості продовольства та забезпечує справедливий рівень життя людей, які займаються сільське господарство.

Українському агропромисловому сектору рекомендовано здійснити реконструкцію та здійснити залучення найбільш прогресивних економічних форм та організування виробництва базуючись на першочерговому розв'язанні найбільш гострих проблем, це:

- перерозподіл землі та майна, в тому числі поглиблення відносин

- власності на землю й впровадження механізму реалізування права власності;

- приватизація переробних підприємств;
- реструктурування компаній й їх форм господарювання;
- розвинення кооперації;

- запровадження ринкових методів господарювання, тобто менеджменту та маркетингу;

- врегулювання аграрної економіки з боку держави способом ефективнішого застосування цінових важелів, а також фінансово-кредитної й податкової систем;

- розвинення сільськогосподарського ринку, а також матеріально-

технічних ресурсів й послуг;

- інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності, тощо.

Змістом третього розділу проведено узагальнення провідного зарубіжного досвіду, що дозволило зробити висновки про ефективність функціонування кооперативів в аграрному секторі, які працюють на внутрішній і зовнішній ринки. Запорукою успіху є об'єднання в єдиний ланцюжок матеріально-технічного постачання, виробництва, переробки і збуту сільськогосподарської продукції, а також відповідного фінансово-

кредитного забезпечення. У процесі дослідження були проведені експертні оцінки на предмет використання зарубіжних підходів, спрямованих на підвищення ефективності аграрного сектору економіки. Зрозуміло, що

урахування зарубіжного досвіду за реформування АПК України не означає

його сліпе копіювання. Необхідно синтезувати все краще й ефективніше в світовому аграрному виробництві з обов'язковим урахуванням наявних досягнень вітчизняного аграрного виробництва. Так, необхідно перейти до державного регулювання цін на соціально значущі продукти харчування, на

паливно-енергетичні ресурси природних монополій; виробити ефективний

механізм формування заставних і порогових цін, а також цільових цін, що гарантують стабільний рівень доходів сільськогосподарських

товаровиробників. З урахуванням зарубіжного досвіду, де не необхідно, ввести погектарне субсидювання, що враховує природно-кліматичні зони, в яких розміщено аграрне виробництво.

Розвиток інноваційної діяльності вимагає створення економічних механізмів реалізації державної інноваційної політики, кінцевою метою якої є створення інноваційної моделі економіки. Тому запровадження пільг у справленні податків і платежів. Важливо, щоб державна підтримка науковотехнічної й інноваційної діяльності була спрямована на адресне забезпечення фінансування на обласному і державному рівнях науково-

технічних або інноваційних проєктів, удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази інноваційної діяльності, сприяла виходу інтелектуального продукту на ринок.

Також у третьому розділі було визначено пріоритетні напрями розвитку агропромислового сектору України, що передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва на основі першочергового розв'язання актуальних проблем: перерозподіл землі та майна, включаючи поглиблення відносин власності на землю та запровадження механізмів реалізації права на власність; приватизація переробних підприємств; реструктуризація підприємств та форм господарювання; розвиток кооперації; впровадження ринкових методів господарювання – менеджменту та маркетингу; державне регулювання аграрної економіки шляхом ефективнішого використання цінних важелів, фінансово-кредитної і податкової систем; розвиток ринків сільськогосподарської продукції, матеріально-технічних ресурсів та послуг; інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрне виробництво і його особливості URL:

https://studopedia.com.ua/1_62945_agrarne-virobnitstvo-i-yogo-osoblivosti.html

2. Агропромисловий комплекс URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Агропромисловий_комплекс#cite_note-1

3. Аграрний сектор України та Німеччини: факти та коментарі, 2019 6

видання URL: https://www.apd-ukraine.de/images/2019/Fact_sheets_2019/factsheets_ukr_6_Ausgabe_UKR.pdf

4. Аграрний експорт України — 2018-2020 роки: сировина, харчова

продукція, зерно, рослинництво, молочка, тваринництво. URL:

<https://agropolit.com/spetsproekty/843-agrarniy-eksport-ukrayini-2018-2020-roki-sirovina-harchova-produktsiya-zerno-roslinnitstvo-molochka-tvarinnitstvo>

5. Аграрний сектор економіки України: сучасний стан та перспективи

розвитку. URL: <https://www.vgolos.zt.ua/ahramnyy-sektor-ekonomiky-ukrayiny-suchashnyy-stand-ta-perspektyvy-rozvytku/>

6. Агрополітичний звіт. Аналіз фінансування сільського господарства в

Україні. URL: [https://www.apd-](https://www.apd-ukraine.de/images/2020/APD_Berichte_2020/11_Landwirtschaftsfinanzierungen/Bericht_Mueller_Landwirtschaftsfinanz_APD_UKR.pdf)

[ukraine.de/images/2020/APD_Berichte_2020/11_Landwirtschaftsfinanzierungen/Bericht_Mueller_Landwirtschaftsfinanz_APD_UKR.pdf](https://www.apd-ukraine.de/images/2020/APD_Berichte_2020/11_Landwirtschaftsfinanzierungen/Bericht_Mueller_Landwirtschaftsfinanz_APD_UKR.pdf)

7. Аналіз платоспроможності підприємства. URL:

https://m.vuzlit.ru/645586/analiz_platospromozhnosti_pidpriyemstva

8. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу

: підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.

9. Бідоусько Я. К., Товстопят В. Л. Удосконалення техніко-технологічного оснащення аграрного виробництва. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 59 с.

10. Верховна Рада України Законодавство України. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>

11. Верховна Рада України Законодавство України. Закон України «Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-p#Text>

12. Верховна Рада України Законодавство України. Закон України «Про відходи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр#Text>

13. Верховна Рада України Законодавство України. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>

14. Верховна Рада України Законодавство України. Наказ «Про внесення змін до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 27 лютого 2012 року № 86». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1403-16#Text>

15. Верховна Рада України Законодавство України. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-p#Text>

16. Верховна Рада України Законодавство України. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про підписання Угоди про фінансування заходу «Підтримка ЄС для розвитку сільського

господарства та малих фермерських господарств в Україні»». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2020-р#Text>

17. Верховна Рада України Законодавство України. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/107-2018-п#Text>

18. Верховна Рада України Законодавство України. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-п#Text>

19. Верховна Рада України Законодавство України. Господарський Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

20. Верховна Рада України Законодавство України. Закон України «Про захист економічної конкуренції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>

21. Верховна Рада України Законодавство України. Постанова Кабінету Міністрів про внесення змін від 7 лютого 2018 р. № 107 "Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/395-2020-п#Text>

22. Верховна Рада України Законодавство України. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

23. Верховна Рада України Законодавств України. Закон України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2545-19#Text>

24. Верховна Рада України Законодавство України. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

25. Державне регулювання діяльності агрохолдингів в Україні
URL:

http://znau.edu.ua/images/public_document/2020/Дисертація_Карпишин%20Ю.А..pdf

26. Державне регулювання апк. URL: <https://studfile.net/preview/8838381/page:52/>

27. Державне регулювання розвитку агропромислового комплексу
URL: https://pidru4niki.com/1999041438744/ekonomika/derzhavne_regulyuvannya_rozvutku_agropromisloвого_kompleksu

28. Довідник економіста сільськогосподарського підприємства / [Лупенко Ю. О., Захарчук О. В., Пугачов М. І. та ін.]; за ред. Ю. О. Лупенка та О. В. Захарчука. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 600 с.

29. Економіка підприємства. URL: <http://referatu.net.ua/referats/18/7006>

30. Економіка та держава. Державна підтримка у забезпеченні розвитку аграрного сектору економіки України URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2021/20.pdf

31. Економічний вісник НТУУ «КПІ». Побудова оптимальної виробничої програми промислового підприємства. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/8268/1/436-443.pdf>

32. Єрмаков О. Ю., Труш Н. І. Ресурсно-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств : монографія. Київ : ЦП «Компринт». 2012. 173 с.

33. Іванишин В. В. Організаційно-економічні засади відтворення і ефективного використання технічного потенціалу аграрного виробництва : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2011. 350 с.

34. Інвестиції в сільське господарство. URL:

<https://bigenergy.com.ua/fnansi/ivesticyi/1367-investicii-v-sil'ske-gospodarstvo-yak-investuvati-v-apk-rosii.html#e4437>

35. Концептуальні засади формування стратегії розвитку економічної безпеки аграрного сектора України. URL:

http://www.economy.in.ua/pdf/9_2020/12.pdf

36. Лупенко Ю. О., Захарчук О. В., Могилова М. М. Наукове забезпечення техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва в Україні. Економіка АПК. 2017. № 5. С. 5-12.

37. Матеріально-технічне забезпечення сільського господарства України

посібник / [Лупенко Ю. О., Захарчук О. В., Вишневецька О. В. та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка та О. В. Захарчука. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015.

144 с.

38. Міністерство Економіки України. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2020 році. URL:

[https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438e62-5e54-4931-ad98-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438e62-5e54-4931-ad98-7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020-Rozzi&isSpecial=true)

[7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020-Rozzi&isSpecial=true](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438e62-5e54-4931-ad98-7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020-Rozzi&isSpecial=true)

39. Могилова М. М. Основні засоби сільськогосподарських підприємств : стан, оцінка, відтворення : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 404

с.

40. Національна Академія Аграрних Наук України. 11.02.2021. URL:

http://naas.gov.ua/news/?ELEMENT_ID=6624

41. Олійник О. В., Калашникова Г. В. Державна підтримка матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств. Економіка АПК. 2012. № 7. С. 95–100.

42. Оцінювання фінансово-економічного стану підприємства. URL:
https://vidru4niki.com/1029022847539/ekonomika/otsnyuvannya_finansovo-ekonomichnogo_stanu_pidpriyemstva

43. Підлісецький Г. М., Товстопят В. Л., Бурилко А. В. Матеріально-технічна база аграрного виробництва: стан та проблеми відтворення. Агроінком. 2008. № 5–6. С. 34–39.

44. Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент. URL:
<http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Gritsayenko-Galina-Gritsayenko-Igor-tezi-2020.pdf>

45. Посольство України у Федеративній Республіці Німеччина. Торговельно-економічне співробітництво. URL:
<https://germany.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo>

46. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі // [Я. К. Білоусько, В. О. Бурилко, В. О. Галушко та ін.] ; за ред. Я. К. Білоуська. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2007. 216 с.

47. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 рр. : наукова доповідь / Галзало Я. М., Лупенко Ю. О., Пугачов М. І. та ін. ; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2016. 346 с.

48. Список країн за густотою населення URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_густотою_населення

49. Теоретичні та практичні засади забезпечення сталого агровиробництва та соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах інноваційної економіки URL:
<https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fknuu.kharkov.ua%2Findex.php%3Fdo%3Ddownload%26id%3D1112%26viewonline%3D1>

50. Територія України. URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Територія_України

51. ТОП-10 виробників комбікормів в Україні. URL:

<https://latifundist.com/novosti/22186-top-8-proizvoditelej-kombikormov-v-ukraine>

52. Україна розвиває співробітництво з Німеччиною в сфері АПК підприємства. URL: <http://milku.info/uk/post/ukraina-rozvivae-spivrobitnictvo-z-nimeccinou-v-sferi-apk>

53. Фінансовий стан підприємства: комплексна оцінка, показники та значення. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/18236/

54. Фокус. Реальний ВВП України за 2020 рік скоротився вперше після 4 років зростання, Держстат. URL:

<https://focus.ua/uk/economics/477860-realnyu-vvp-ukrainy-za-2020-god-sokratilsya-vpervye-posle-4-let-rosta-gosstat> take-profit. Дані про ВВП

Німеччини. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/germany/>

55. Цілі державного регулювання АПК. URL:

https://studopedia.com.ua/1_14696_tsili-derzhavnogo-regulyuvannya-apk.html

56. Dorosh, M.M. (2015). Osoblyvosti eksportnoho potentsialu Ukrainy v ramkakh spivrobitnytstva z krainamy YeS. URL: <http://nvivet.com.ua/index.php/journal/article/download/367/368> (in Ukrainian).

57. Dorosh, M.M. (2014). Eksportnyi potentsial Ukrainy: spivrobitnytstvo z krainamy Yevropeiskoho soiuzu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:

URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/eksportnyy-potentsial-ukraini-sotrudnichestvo-s-stranami-evropeyskogosoyuza> (in Ukrainian).

58. Halushko, V.P. (2006). Ekonomika svitovoho silskoho hospodarstva. K.: NAU (in Ukrainian).

59. Heitsia, V.M., Ostashko, T.O., Tochylina, V.O. (2013). Mozhlyvosti i zasterezhennia shchodo naslidkiv uvedennia v dnu polozen Uhody pro

asotsiatsiiu mizh YeS ta Ukrainoiu: nauk. dop. DU «Int ekon. ta
prohnozuv». K. (in Ukrainian).

60. Shpychak, O.M., Hapusenko, Yu.Ia., Stanisevych, S.A. (2006).

Normatyvni vytraty, tsiny, balansy silskohospodarskoi produktsii v Ukraini ta
krainakh svitu. K.: NNTs «IAE» (in Ukrainian).

61. The World Bank URL: <https://www.worldbank.org/en/home>

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ДОДАТКИ

Додаток А

НУБІП України

Вартість основних засобів за видами економічної діяльності

(у фактичних цінах; на кінець року; мільйонів гривень; у відсотках до загального підсумку)

Усього	2018	2019	2020	2021
	<u>13752117</u>	<u>764135</u>	<u>817740</u>	<u>773390</u>
%	100	100	100	5
Сільське, лісове та рибне господарство	<u>171592</u>	<u>210169</u>	<u>270467</u>	<u>341622</u>
%	1,2	2,8	3,3	4,4
у т.ч. сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	<u>167285</u>	<u>205575</u>	<u>264859</u>	<u>335302</u>
%	1,2	2,7	3,2	4,3
Промисловість	<u>1937821</u>	<u>384251</u>	<u>307295</u>	<u>245448</u>
%	14,1	50,3	37,6	31,7
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	<u>125745</u>	<u>136202</u>	<u>163996</u>	<u>182445</u>
%	0,9	1,8	2,0	2,3
Будівництво	<u>64352</u>	<u>62090</u>	<u>72810</u>	<u>78704</u>
%	0,5	0,8	0,9	1,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	<u>125507</u>	<u>135378</u>	<u>175422</u>	<u>195377</u>
%	0,9	1,8	2,1	2,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	<u>9752902</u>	<u>141831</u>	<u>156207</u>	<u>128036</u>
%	70,9	18,6	19,1	16,6
Тимчасове розміщування й організація харчування	<u>27276</u>	<u>27985</u>	<u>29772</u>	<u>28786</u>
%	0,2	0,4	0,4	0,4

НУБІП України

Інші види економічної діяльності	1672867	194490	299390	335456
%	12,2	6	4	4
		25,3	36,6	43,4

Додаток Б

Порівняння забезпеченості основними засобами сільського господарства України з окремими країнами у 2021 р.

Країна	Вартість основних засобів, дол. США	Площа сільського господарства, тис. га	Вартість основних засобів у розрахунку на 1 га с.-г. угідь, дол. США	Порівняння забезпеченості основними засобами сільського господарства України з окремими країнами, разів
Німеччина	371137	16719	22198	88,4
Франція	244532	29090	8416	33,5
Угорщина	42462	5337	7956	31,7
Чеська Республіка	27142	4229	6418	25,6
Великобританія	108407	17164	6318	25,2
Польща	74474	14779	5039	20,1
Україна	10363	41281	251	1,0

НУБІП України

Додаток В
Виробництво тракторів та сільськогосподарських машин,
тисяч штук*

	2017	2018	2019	2020	2021 до 2017, %
Трактори з потужністю двигуна більше 59 кВт (крім тракторів, керованих водієм, який їде поруч, тракторів-тягачів колісних для напівпричепів, тракторів гусеничних), тис. шт.	3,3	3,3	2,4	1,4	57,6
Плуги	3,6	2,9	3,0	2,2	38,9
Сівалки, саджалки та машини розсадосадильні, тис. шт.	4,8	5,3	3,8	3,0	37,5

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України